

LAAGVLIEGEN BOVEN LABRADOR (pag. 3-5)

In dit
nummer o.a.:

● Het probleem achter de cijfers ● Peace Brigades International ● 'A river runs through it' ● Zuid-Afrika: prachtig, treurig en raar land ● Militairen denken na ● Energieke start van president Bill Clinton ● Thuisfront ● Sleeze Beez op jacht naar grote doorbraak ● De schande van de WAO ● Lichamelijke opvoeding

EGO

MAANDBLAD
VAN DE DIENST
HUMANISTISCH
GEESTELIJKE VERZORGING
BIJ DE KRIJGSMACHT

nr. 4, april 1993, 32e jaargang
Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postbankrekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aan-
vraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk
Wiltjer, Wim Heij (voorz.), Peter
Samwel, Jos Siersma, Frank Spoelstra,
Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van
Dam, Evert van Dijk, Gerard van
Erkelens, Cor Hoekstra (CORK),
Pieter de Jager, Tom Janssen, Stef
Kessels, Willy Lohmann, Frits Maas,
Len Munnik, René Nauta, Marco van
Nek, Leonore van Opzeeland, Cor
Out, Tom Pauka, Freek Pol, Rien
Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten,
Hans Schonk, Klaas Soesbeek, Jan
Stoof, Wessel Visser, Leon Wecke,
Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra
Redaktiesekretariaat:
Erika Krijt-Leyendekkers
Prepress/Lithografie/Druk:
Brouwer Offset Utrecht b.v.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.

Bijdragen in EGO verschijnen op per-
soonlijke titel en vertegenwoordigen
niet noodzakelijkerwijs de visie van de
redactie of de dienst HGV.

Inhoud

Het probleem achter de cijfers	2
Laagvliegen boven Labrador	3
Sleeze Beez	6
Prikkels (Thuisfront)	8
Zuid-Afrika	9
Peace Brigades International	10
'A river runs through it'	12
Wees verdraagzaam... (poster)	14
Vragen staat vrij	16
Lichamelijke opvoeding	17
Twijfel	18
De schande van de WAO	20
Tijdloze cartoons	22
Militairen denken na	23
Energieke start van Clinton	24
Boeken	26
Willy Lohmann	28

Foto's:

voorz. Koninklijke
Luchtmacht,
pag. 19 Gerard van Erkelens

HET PROBLEEM ACHTER DE CIJFERS

Onder de kop 'Steun voor VN-optreden' laat het blad 'Flex' (uitgave Projectbureau Herstructureren KL) in het februari-nummer (1993/nr 2) op de voorpagina, de lezers weten: 'Het overgrote deel van de beroepsmilitairen staat achter Nederlandse deelname aan VN-operaties'.

Het NIPO-onderzoek (in opdracht van de Afdeling Gedragswetenschappen), waarop bovenstaande conclusie is gebaseerd, maakt zichtbaar dat 38% van de beroepsmilitairen (van de KL) te kennen geeft zich vrijwillig te willen aanmelden voor een VN-operatie en dat 86% zal gaan indien men wordt aangewezen. Ondanks dat weigeren kan leiden tot onvrijwillig ontslag, zegt 14% nee tegen VN-operaties. Afgaande op deze cijfers is men geneigd te denken dat het overgrote deel van de beroepsmilitairen zich redelijk lijkt te kunnen schikken in de veranderde taakstelling van de krijgsmacht.

Lijkt want wat het bewuste Flex-artikel - een maand na de Prioriteitsnota - niet vermeld is dat dit onderzoek zo'n slordige zes weken voor het uitkomen van de nota werd gehouden (tussen 24 november en 2 december 1992). Op een moment dat velen (42% volgens dezelfde enquête) nog dachten dat de beker van het uitgezonden worden aan hen wel voorbij zou gaan. Het, in dit geval, niet vermelden van het onderzoeksmoment in het hier aangehaalde Flex-artikel riekt eerder naar misleiding dan naar vergeetachtigheid.

Wie zijn oor te luisteren legde bij de mensen op de werkvloer kon, zeker na het uitkomen van de Prioriteitsnota, constateren dat de onvrede onder de beroepsmilitairen, in het bijzonder terzake de nieuwe taakstelling van de krijgsmacht, aanzienlijk groter was dan de Flex ons in februari nog meende te moeten laten geloven. Dat dit inderdaad het geval is tonen meer recente onderzoeksgegevens aan (3 maart 1993). Uit een door de AFMP tussen 15 februari en 1 maart jl. gehouden bliksemenquête (onder bijna 1200 leden van deze organisatie) blijkt, dat 55% zich niet herkent in de nieuwe VN-taken van de krijgsmacht. Ook wenst 30% daar niet aan mee te werken en geeft 64% aan weinig of geheel geen vertrouwen in de eigen toekomst binnen defensie te hebben.

Ongetwijfeld zal er onder de beroepsmilitairen van luchtmacht, landmacht en marine verschillend worden gedacht over deze nieuwe taakstellingen, in het bijzonder de VN-operaties. Toch doet dat aan het feit niet af dat de krijgsmacht in z'n totaliteit met een groot probleem zit: een door de politiek opgelegde nieuwe taakstelling welke als een bazaltkei op de maag ligt bij veel vrijwilligdienende militairen en waaraan een niet onaanzienlijk aantal niet mee kan/wil werken.

Voor diegenen die deze diep ingrijpende en omvangrijke omslag niet kunnen/willen maken, behoren de politiek en militair verantwoordelijken 'alles uit de kast' te halen om hen een fatsoenlijke 'escape' te bieden (Sociaal Beleids Kader?). Vanuit bedrijfsmatige overwegingen is dat overigens ook verstandig, anders blijft deze problematiek als een soort veenbrand voortdurend de kop opsteken. Maar dat terzijde. Menselijk gezien is er sprake van een morele verplichting van de kant van de organisatie zich tot het uiterste in te spannen juist ook voor hen - hoeveel dat er ook mogen zijn - die zich niet meer kunnen vinden in de taakstelling van de toekomstige krijgsmacht.

Redactie

De realiteitszin van Relus

Vlak voor het ter perse gaan van dit nummer zorgde minister-president Lubbers, met het ter discussie willen stellen van de regel dat dienstplichtigen uitsluitend op basis van vrijwilligheid kunnen worden ingezet voor vredesoperaties buiten het Navo-verdragsgebied, voor de nodige onrust. Een onrust die enkele dagen later alleen nog maar groter werd toen bleek dat deze gedachte van de premier "bespreekbaar" zou zijn voor een kamer-meerderheid van CDA, PvdA en D66.

Een even onnavolgbare als onzinnige gedachte. Immers sinds de aanname van de motie-Frinking (1987) vond de uitzending van dienstplichtigen steeds slechts op basis van vrijwilligheid plaats. Uiterekend nu, aan de vooravond van de afschaffing van de opkomstplicht, lijkt de politiek plotsklaps een volstrekt andere koers te willen gaan varen.

En dat terwijl één van de zwaarste overwegingen om de opkomstplicht af te schaffen juist gelegen is in het feit dat het nagenoeg onmogelijk is voor crisisbeheersing dienstplichtige militairen in te zetten.

Gelukkig bleek nog één politikus, minister Ter Beek, over enige realiteitszin te beschikken. Vanuit Joegoslavië gaf hij, op niet mis te verstane wijze, te kennen absoluut niet te willen tornen aan deze vrijwilligheid. Een standpunt waar wij ons volledig in kunnen vinden.

Redactie

LAAGVLIEGEN BOVEN LABRADOR VERWOEST CULTUUR INNU

Een kudde kariboes staat in alle rust op een open stuk land in het Canadese Labrador. Puur natuur, een vredelievend schouwspel. Plotsklaps een hels kabaal en een schicht die over de dieren heenschiet. De kudde slaat op hol. Maar voordat de vaart er goed inziet, herhaalt het tafereel zich. De kariboes weten zich geen raad. Ze draaien zich om en rennen verdwaasd en in paniek weer in de richting waar ze vandaan kwamen.

Beelden als deze werden vertoond op 5 februari jl. tijdens het symposium 'How Can One Own The Sky?' in de Statenzaal van de Rijksuniversiteit Limburg in Maastricht. Die schicht werd veroorzaakt door een F16 straaljager van de Nederlandse luchtmacht. Die houden namelijk sinds 1986 hun vlieg-oefeningen op extreem lage hoogtes vanaf Goose Bay, gelegen in Labrador.

De overeenkomst die destijds met de Canadese regering werd gesloten loopt tot 1996. Maar er wordt nu al over verlenging van het contract gesproken. Nederland exporteert haar geluidsoverlast en schuift de verantwoordelijkheid

gen in Canada eens duidelijk op een rijtje te zetten en er in Nederland een discussie over uit te lokken, organiseerden het Prof. mr. B.V.A. Röling Dispuut voor Europees en Internationaal Recht van de Rijksuniversiteit en de Stichting Innu Steungroep het symposium *How Can One Own The Sky?*. Een dag lang werd er uitgebreid gesproken over de gevolgen die de F16 capriolen voor de Innu hebben. Ben Michel oogstte met zijn emotionele uiteenzetting over de bedreiging van zijn cultuur veel bijval, zelfs toen hij het laagvliegen de indirecte oorzaak van 'genocide' (volkerenmoord) noemde.

Alle mensenrechten- en milieukwesties werden doorgenomen. En dat bleken er nogal wat te zijn. Genoeg om het laagvliegen boven dit natuur- en leefgebied van de Innu onmiddellijk te stoppen. Het Innu-volk heeft op verschillende manieren enorme overlast van de F16's. Ze kunnen vanwege het lawaai niet meer normaal leven. In onze rumoerige Westeuropese maatschappij wordt het geluid van de vliegtuigen te hard gevonden, dus hoe zou dat aanvoelen wanneer je gewend bent om in een rustig natuurgebied te leven? Dan komt hetzelfde geluidsniveau dubbel zo hard aan.

Verder is het voor de Innu niet meer mogelijk om te jagen, zoals ze gewend zijn. Door de overvliegende straaljagers zijn de kuddes doorlopend op drift en zijn er steeds minder kariboes en andere wilde dieren in het gebied te vinden. Die trekken langzaam naar rustiger oorden. Dat bedreigt de hele cultuur van de Innu, iets waar ze zich ernstig zorgen over maken.

■ Genegeerd

Van een discussie met de veroorzakers van die overlast was tijdens het symposium echter geen sprake, want de verantwoordelijken voor het laagvliegverdrag lieten het afweten. De enige politicus die zich op het symposium liet zien, was Paul Rosenmöller van Groen Links,

maar die staat duidelijk aan de kant van de Innu.

Andere politieke partijen zien de overlast die de Innu van het laagvliegen ondervinden als een 'non-issue'. Daarom stuurden de regeringspartijen ook geen enkele vertegenwoordiger naar Maastricht. Uitnodigingen aan de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie werden genegeerd. Bang om aangevallen te worden op hun, op zijn zachtst gezegd, onzorgvuldige aanpak. De Stichting Innu Steungroep in Den Haag is des duivels en is na het symposium onmiddellijk aan de slag gegaan om samen met de Innu een sommatie op te stellen. Op grond van schending van de mensenrechten en milieu-overlast krijgen de ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken die binnenkort op hun bureau. "Daarin staat dat het laagvliegen moet worden stopgezet, in ieder geval niet meer mag worden uitgebreid en dat er in 1996 geen nieuw verdrag mag worden ondertekend met de Canadese regering," zegt bestuursvoorzitter Govert de Groot.

■ Pijngrens

Staatssecretaris Van Voorst tot Voorst

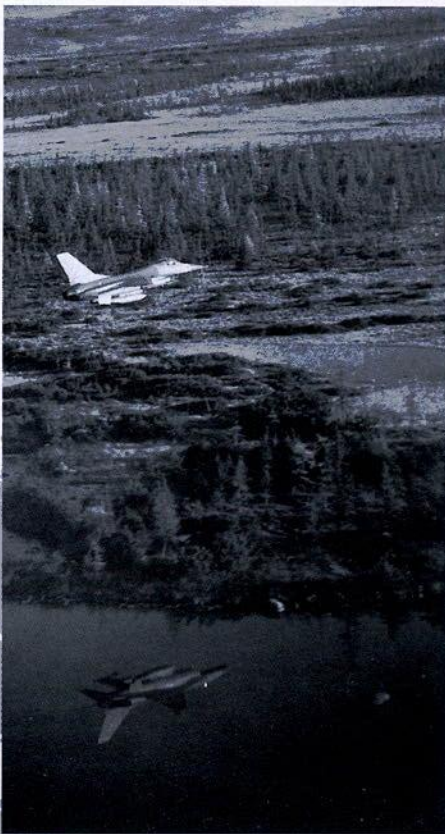

FOTO KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Symposium 'How

Can One Own

The Sky' mondt uit

in aanklacht tegen de

Staat der Nederlanden

daarvoor af op de Canadese regering. Het officiële regeringsstandpunt is, dat de beslissingen door Canada worden genomen. Dat land bepaalt namelijk zelf wat er boven en op haar grondgebied gebeurt.

Defensiewoordvoerders beweren in de film *How can one own the sky?* (het symposium ontleende zijn titel aan de film) dat het oefengebied haast onbewoond is en dat de Innu ('indianen') die het land als het hunne beschouwen, hun klachten maar op de Canadese autoriteiten moeten richten.

Ben Michel, woordvoerder van zo'n dertienduizend Innu, is een heel andere mening toegedaan. Zijn volk leeft samen met de Cree-indianen en Inuit (= eskimo's) in het gebied waar de laagvlieg-oefeningen plaatsvinden. En die kunststukjes van Nederlandse, Duitse en Engelse piloten verwoesten de cultuur en levenswijze van de oorspronkelijke bewoners.

■ Emoties

Om de voors en tegens van het laagvlie-

De vliegbasis Goose Bay, een Innu-demonstratie op de landingsbaan en Innu-woordvoerder Ben Michel in Maastricht

FOTO INNU NATION

van Defensie is echter een heel andere mening toegedaan. Dat bleek uit een rede die hij in de Tweede Kamer hield, waaruit een deel in de film is opgenomen. Daarin zegt hij dat het ministerie van Defensie de laagvliegexercises nodig acht, omdat vijandelijke radar in geval van oorlog niet het hele luchtruim kan afschuimen. Maar hoe kunnen piloten daar onderdoor vliegen als ze er nooit op hebben geoefend? Verder moet er ontzettend snel gevlogen worden (snelheden van boven de achthonderd kilometer per uur). Op die manier kan eventuele luchtafweer niet alert genoeg

Radarbaken in bombardementsgebied

FOTO BOB VAN DER WINDEN

reageren om de NAVO F16's naar beneden te halen.

In verband met geluidsoverlast, ongeschikt terrein en een stapel regels en wetten is het onmogelijk om de laagvlieg oefeningen op Nederlands grondgebied te houden. De bevolking zou steen en been klagen wanneer er met de regelmaat van de klok vliegtuigen op dertig meter hoogte over zouden vliegen, die bovendien ook nog eens een lawaai voortbrengen dat bij metingen 145 decibel blijkt te zijn (pijngrens: 110 decibel). Zelfs bij de oefeningen die wel in Nederland worden gehouden, veel hoger in de lucht en met aanzienlijk minder geluidsoverlast, hangen er regelmatig boze burgers aan de telefoon.

Dus hup, weg met die overlast voor mens en natuur. 'De boel wordt naar Canada geëxporteerd en wij zijn er vanaf,' moeten de bewindslieden in 1986 hebben gedacht. En aangezien er de afgelopen zeven jaar niets aan die visie is veranderd en er zelfs al aan een verlenging van het verdrag wordt gedacht, lijkt er voor de Innu en hun Nederlandse steungroep weinig kans dat hun sommatie zal worden opgevolgd.

■ Strohalms

"Wanneer er geen gehoor wordt gegeven aan onze sommatie, dan dagen we de staat voor de rechter," zegt Innu Ben Michel. "Dat willen we nog voor de zomer doen." Eerdere rechtzaken in

Canada en Nederland werden verloren. In Canada ging het om de Milieu Effect Rapportage en in Nederland liep in 1988 een kort geding tegen de staat op dezelfde gronden als die nu in de sommatie worden genoemd. De rechter oordeelde negatief, omdat hij vond dat er te weinig informatie beschikbaar was. Sinds het verdrag in '86 werd getekend zijn de vluchten in een rap tempo toegenomen. En inderdaad, de autoriteiten hebben gelijk wanneer ze zeggen dat Sheshashit, het dorp van Ben Michel, wordt vermeden. Maar het deel van het jaar dat de Innu van de jacht en de visvangst leven, gaat steeds meer verloren. Daarvoor moeten ze het natuurgebied in. Een stuk land dat al eeuwenlang van hen is. De Canadese regering neemt echter met het grootste gemak van de wereld aan, dat het haar land is. Dus beslissen de politici zonder een spiertje te vertrekken, dat daar straaljagers over de boomtoppen mogen scheren.

"We hebben geen trots," zegt Ben Michel. "Wanneer ik op jacht ga en thuis kom met geschoten wild, dan zijn mijn kinderen trots op me. Dan voel ik me ook trots. Als ik mijn hand op moet houden bij de sociale dienst om mijn kinderen te kunnen voeden, dan ben ik van al mijn waardigheid ontdaan."

Het officiële standpunt van Defensie is echter dat de Innu alleen maar even hoeven door te geven in welk gedeelte van het gebied ze aan het jagen zijn en de F16's zullen daar niet overvliegen. Iets dat in de praktijk van geen kant werkt. Omdat de Innu vaak niet van tevoren weten waar ze de volgende dag zullen zitten en omdat er in het verleden al veel te vaak is gebroken met deze belofte. Dat werd dan geweten aan koersafwijkingen.

■ Verontwaardiging

Tijdens het symposium, dat werd georganiseerd in het kader van het Verenigde Naties-jaar van de inheemse volken, was alleen maar verontwaardiging te proeven richting het standpunt van Defensie en Buitenlandse Zaken. Maar ja, gezamenlijk verontwaardigd zijn, levert ook niet zo veel op. Vooral niet als er niemand aanwezig is, die je voor zijn daden verantwoording kan laten afleggen. Vandaar de aanklacht van de Stichting Innu Steungroep en de Innu zelf aan het adres van de Nederlandse Staat.

Het is een klacht tegen het laagvliegen boven Innu-gebied in het algemeen en gebroken beloften in het bijzonder. De Innu zijn namelijk al te vaak voor het lapje gehouden. Zo is hun in 1986 door de Canadese regering een Milieu Effect Rapportage toegezegd. Een onderzoek naar de gevolgen van het laagvliegen met supersonische straaljagers voor mens en milieu. De eerste versie van het rapport verscheen in 1989, maar werd door Canadese deskundigen gekraakt als de slechtste milieu-effectenstudie ooit verricht. Het werk moest worden overgedaan en de resultaten worden komend

Schoonmaken na de vangst

najaar verwacht. Zo lang er geen definitieve uitslag binnen was, zouden de vluchten in ieder geval niet worden uitgebreid. En zie het resultaat.

Ruim achtduizend brullende straaljagers per jaar is de huidige score. Boven een land dat toebehoort aan mensen die geen deel uitmaken van het verdrag tussen Canada en Nederland. De Cree-indianen en de Inuit hebben een verdrag over hun gebied (de Canadese regering is dan ook verplicht met hen te onderhandelen over dergelijke verdragen), maar dat wordt al niet nagekomen. De Innu hebben echter helemaal niets, geen

enkele zeggenschap over hun eigen land. Die mening was ook professor Theo van Boven, voormalig hoofd van de mensenrechtencommissie van de Verenigde Naties, tijdens het symposium toegegaan. Hij is thans hoogleraar internationaal recht aan de Rijksuniversiteit Limburg en onderstreepte nog maar eens dat het begrip 'staat' een westers concept is. "Geëxporteerd door de hele wereld. Inheemse volken hebben zich daar maar aan aan te passen," was de misstand die hij aan de kaak stelde.

■ Puur

"Ik ben een jager. Daar wordt tegenaan gekeken als iets dat woest en primitief is. En dat klopt, maar dat maakt het ook puur," zegt Innu-woordvoerder Ben Michel. Hij is - samen met hun Canadese advocaat, John Olthuis, en antropoloog Peter Armitage - naar Europa gekomen om hier begrip te kweken en medestanders te vinden voor de strijd tegen het laagvliegen boven de hoofden van zijn volk.

"Ik ben hier nu al verschillende keren geweest en ook wel ontvangen, maar allemaal zonder resultaat. Ik vorm toch geen bedreiging. Jullie zijn met vijftien miljoen, wij slechts met een ruime tienduizend. Wij zijn blijkbaar niet belangrijk. Wanneer we lastig doen, vegen jullie ons zo van de kaart," aldus een verbitterde Michel, die zal blijven vechten voor het behoud van de traditionele Innu-cultuur.

Marco van Nek

SLEEZE BEEZ

Hardrockband op jacht naar de grote doorbraak

"Deze band wordt de grootste hardrock-act sinds AC/DC," schreeuwde A&R-manager Jason Flomm van de Amerikaanse platenmaatschappij Atlantic, toen hij in 1989 de demo van 'Screwed, Blued & Tattooed' hoorde. Die werd gemaakt door de Amsterdamse Sleeze Beez en na die ontdekking onmiddellijk op Atlantic uitgebracht. Andrew Elt (zang), Chriz van Jaarsveld (gitaar), Don van Spall (gitaar), Ed Jongsma (bas) en Jan Koster (drums) zagen met deze opvolger van hun debuut 'Look Like Hell' de grote doorbraak voor zich.

Die liet echter nog even op zich wachten. Ondanks een bescheiden hit in Amerika met 'Stranger Than Paradise', bleef het grote succes uit. De single steeg net niet genoeg in de hitlijsten om Sleeze Beez het duwtje in de rug te geven, dat de band nodig had.

Natuurlijk zorgde het er wel voor, dat de naam van de groep voor een tijdje een begrip werd in de Verenigde Staten. De plaat werd regelmatig op de rockstations gedraaid en de mainstream-hardrock van de Beez sloeg aan bij de kids. Dus was het zaak om snel een opvolger te maken. Wanneer je even niet van je laat horen zijn ze je zo weer vergeten.

Sleeze Beez zocht dan ook meteen na de promotietour voor 'Screwed, Blued & Tattooed' de studio weer op, om aan de derde plaat te werken.

Het schijfje dat er voor zou moeten zorgen dat de Amsterdammers zich eindelijk zouden kunnen meten met grote Amerikaanse bands als Skid Row, Mötley Crüe en Poison.

■ Fout

Maar ook nu weer meerdere kinken in de kabel. Zanger Andrew Elt vertelt:

"We zijn in de zomer van '91 al naar Los Angeles vertrokken om daar de nieuwe plaat op te nemen. We schreven veel nummers en wilden zo snel mogelijk de studio in. Het ging echter fout bij het zoeken naar een geschikte producer. We hebben het met Ron Bloom geprobeerd, dat leek ons eerst wel een aardige kerel. In de studio liep het echter helemaal fout. Neil Kernon was al eerder afgevalen en na de mislukking met Bloom hadden we onze buik vol. We zijn toen zonder medeweten van de platenmaatschappij naar Nederland teruggevlogen."

Daar volgde een periode van bezinning en werd er aan nieuwe nummers gewerkt. Op het moment dat de band dacht genoeg materiaal voor de derde plaat te hebben, trok het vijftal opnieuw de grote plas over.

"We waren vastbesloten om niet dezelfde fout te maken, dus hadden we afgesproken om eerst een paar dagen met een producer op te trekken, alvorens

met hem in zee te gaan. Gary Lyons doorstond die proef prima. Een wereldpeer," vertelt Andrew.

■ Vakkennis

"Gary is iemand van hetzelfde kaliber als wij. Een Engelsman, dus geen blabla zoals al die Amerikanen. Hij kijkt overal nuchter tegenaan, heeft gevoel voor humor, gaat graag stappen en heeft enorm veel kennis van zijn vak. Hij zag meteen welke potentie deze band had en slaagde erin om die spontaan, vurig en krachtig vast te leggen."

Sleeze Beez had een plaat. Nu alleen nog uitbrengen. De eerste releasedatum was ergens in september '92. Maar de hoge heren bij Atlantic vonden dat niet verstandig. Sleeze Beez zou dan midden in de Seattle-hype zijn beland. En tussen al dat grunge-geweld had een echte hardrockband niets te zoeken. "De plaat zou als een baksteen zijn gekelderde," zegt de zanger.

Uiteindelijk werd het januari '93 voordat 'Powertool' het levenslicht zag. De eerste single 'Raise A Little Hell' was in de eerste week de meest gedraaide nieuwe single op de Amerikaanse rockstations. Verheugend nieuws voor de door tegenslagen geplaagde Sleeze Beez.

"Sindsdien zijn ze overgegaan op *heavy- en medium rotation*, dat wil zeggen dat de single met grote regelmaat te horen is. De mensen wisten dus vrij snel dat er een nieuwe Sleeze Beez in de winkel

Ed Jongsma, Chriz van Jaarsveld, Jan Koster, Don van Spall, Andrew Elt

lag," vertelt Andrew Elt de dag nadat de band in Amsterdam de videoclip voor de tweede single heeft opgenomen.

■ Gastank

"Dat wordt de ballad en dan kan je wel weer zo'n standaardclip maken met veel mooie meisjes erin, maar dat wilden wij niet. We wisten in Amsterdam een gigantische oude gastank, die helemaal leegstond. Daarover lazen we een krantenbericht en we wisten meteen dat we daarbinnen onze clip wilden schieten. Met mooie belichting en er gewoon zelf gaan staan."

Uit die werkwijze valt af te leiden dat de band liever helemaal niet voor een hardrockballad als single had gekozen. En dat blijkt ook zo te zijn. Volgens Andrew voelden ze meer voor de wat ruigere nummers 'Watch That Video' of 'Bring Out The Rebel'. Het aloude verhaaltje geldt echter ook voor Sleeze Beez. De platenmaatschappij drong de keuze voor 'I Don't Wanna Live Without You' aan de bandleden op. "Atlantic wil haar investering terug en dat is begrijpelijk," zegt Andrew. "Dan kan je wel koppig zijn en toch je eigen

keus als single uitbrengen, maar dan doet de maatschappij niets aan promotie en gebeurt er niets. Aangezien wij een hit willen, moeten we wel in de wensen van hogerhand meegaan."

■ Jaloers

Die hit is nodig om de plaat als geheel te verkopen en dat heeft weer als gevolg dat Sleeze Beez makkelijk aan optredens komt. En dat is weer precies wat de groep wil. Een grote wereldtour, desnoods in het voorprogramma van een echte topact. "Kijk maar naar Little Angels. Die hebben een hit en mogen met Van Halen mee. Ugly Kid Joe tourt op basis van één hitsingle met Def Leppard," zegt een enigszins jaloerse Sleeze Beez-zanger.

De puur Nederlandse groep lonkt heel nadrukkelijk naar Amerika, maar beweert het thuisland niet uit het oog te zijn verloren. 'Powertool', verscheen in Nederland bij platenmaatschappij Red Bullet van Willem van Kooten en er zitten hier genoeg Sleeze Beez-fans. "Zakelijk richten we ons volkomen op Amerika, maar muzikaal gaan we onze eigen weg. De prioriteit ligt natuurlijk

"Het gaat niet om de juwelenkist, maar om de regenboog zelf"

wel daar, want sla je in de Verenigde Staten aan, dan volgt de rest vanzelf wel," filosofeert Elt.

■ Hekel

"In Nederland zijn we ook niet zo populair. Vanwege het contract met Red Bullet kunnen we hier een tour doen. We willen echter ook graag de rest van Europa in. Dat is momenteel moeilijk, maar Nederland is ook altijd moeilijk geweest. We werden altijd met de nek aangekeken, waarschijnlijk vanwege onze grote bek. Dat hadden we echter nodig. Het was de enige manier om aandacht te krijgen. De media en discjockeys hebben daardoor een hekel aan ons gekregen, maar die relatie is een beetje hersteld. Wij doen het wat rustiger aan en zij zijn er inmiddels wel van overtuigd dat we niet alleen een grote bek hebben, maar ook kunnen spelen."

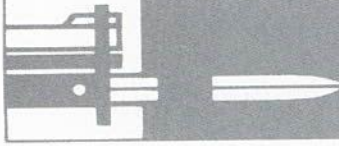
Niet dat het rebelse er bij Sleeze Beez nu opeens helemaal vanaf is, want zo zijn ze nou eenmaal. De leden leven nog een beetje bij de inmiddels toch wel achterhaalde rock'n'roll mythe van sex & drugs & rock'n'roll, maar weten ook verdomd goed hoe daar mee om te gaan. Andrew: "Het is geen bewust gekozen image van ons. Wanneer we bij elkaar zijn, dan gedragen we ons als vijf schoolkids die gaan stappen. We acteren absoluut niet. We houden van lol maken en extreme dingen doen, maar we voeren dat niet te ver door. Het is niet de bedoeling dat we onszelf te gronde richten, want als het aan mij ligt, wil ik hier nog wel een jaar of vijftien mee doorgaan. We streven naar succes op de langere termijn, maar het gaat ons niet om de juwelenkist aan het eind van de regenboog. Het gaat ons om de regenboog zelf. Daar willen we van genieten."

■ Genieten

De hardrockers maken zich overigens geen zorgen over de toekomst. Hun streven is succes, maar wanneer het morgen over is, dan is dat pech gehad. "Ik heb vele jeugddromen van mij al in vervulling zien gaan. We hebben in Amerika gespeeld, ik heb mijn jeugdidool Gene Simmons van Kiss ontmoet, we zitten in hotels en tourbussen en zijn constant met muziek bezig. Als dat vandaag of morgen over is, dan geniet ik gewoon van wat het was. En het geld? Ach..."

Marco van Nek

PRIKKELS

THUISFRONT

Bij een mijlpaal in de militaire carrière werd de betrokkene even in het zonnetje gezet. Er werd hem een medaille op de

borst gespeld door de commandant. Al naar gelang de duur van de dienstdienst in brons, zilver of goud. Over de jubilaris werden een aantal positieve punten opgesomd. Er is immers over elk mens iets positiefs te zeggen.

In de toespraak werd dan ook nog beperkt aandacht besteed aan de relatie van de jubilaris. Doorgaans was dat de echtgenote, die dan een bloemetje kreeg aangeboden. Zij werd vaak het 'thuisfront' genoemd, onontbeerlijk voor de geleverde prestaties van de levenspartner.

Een aantal vrouwen behorende tot dat 'thuisfront' heeft nu een actiegroep gevormd. Op de TV zagen we dat ze een bezoek brachten aan de baas van de luchtmacht. Na afloop verklaarden ze

dat het een goede gedachtenwisseling was geweest. Hun voornemen was meer militaire en politieke kopstukken te bezoeken. Het doel was duidelijk, namelijk het overbrengen van de verontrusting die is ontstaan door de reorganisatie bij het defensieapparaat.

Die verontrusting heeft alles te maken met de onzekerheid voor de toekomst. Enerzijds is er het ontslag voor een groot aantal militairen. Anderzijds is er voor degenen die kunnen blijven een geheel nieuwe taakstelling. Van gezinsleden werd altijd al een grote souplesse verlangd.

Degenen die binnen de krijgsmacht kunnen blijven, zullen overal ter wereld - waar brandhaarden zijn - worden ingezet. Zij die ontslag krijgen, kunnen een functie als cipier krijgen in het gevangeniswezen, volgens een lid van de Tweede Kamer. De minister heeft echter een optinale begeleiding toegezegd.

Het is de vraag of de veerkracht van het 'thuisfront' voor deze veranderingen nog wel aanwezig is. In een tijd dat duizenden medewerkers in het bedrijfsleven worden ontslagen, wordt uiteraard de aandacht voor die problematiek ondergesneeuwd.

Ook nu zal het wel weer klinken, wie het er niet mee eens is neemt toch zijn ontslag. Bij zo'n afscheid is er dan zelfs geen bloemetje meer voor het 'thuisfront'.

Cor Out

MIJN PARTNER

Oplossing voor Joegoslavië; militaire interventie?
Gesprekken, met een voor mij benauwende intentie.

Wat is er toch precies aan de hand?
Een oorlog zonder duidelijke vijand.

Volkeren die elkaar bestrijden,
wie gaat wie eigenlijk bevrijden?

Heel veel vragen komen bij mij op,
nare beelden spoken door mijn kop.

Want als mijn partner dan gaat,
wie is er dan echt bij gebaat?

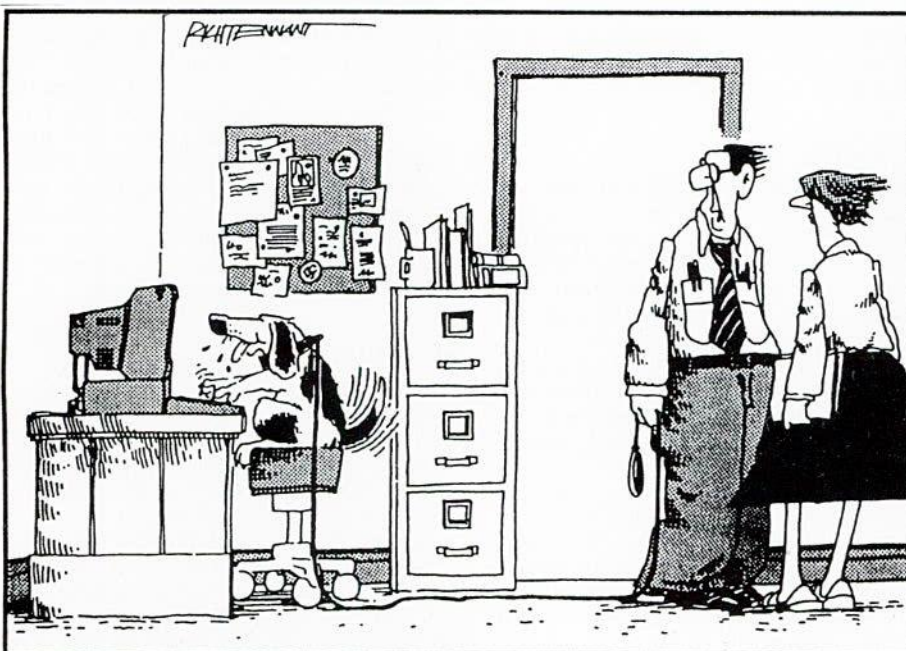
Serven, Moslims, Kroaten
of zal mijn partner het leven laten!

Als hij moet, steun ik mijn partner dan wel?
Misschien ook wel niet en schop toch een rel.

Gemengde gevoelens, ik weet het eigenlijk niet.
Ik kan alleen maar hopen dat niemand op hem schiet.

Daphne

Cartoons over de PC en zijn gebruikers

'Zo slim is hij nou ook weer niet. Hij maakt nooit back-ups, vergeet zijn bestanden te save en hij kwijlt op het toetsenbord.'

Er zijn maar weinig apparaten die zo'n opmars hebben gemaakt als de Personal Computer (PC). Ieder zichzelf-respekterend bedrijf grossiert in deze apparatuur. In nagenoeg alle bibliotheken zijn de kaartenbakken met auteurs en trefwoorden vervangen door beeldschermen. Bij veel winkeliers betaalt men met een betaalpas en de pin-code. In menig huisgezin beheerst (de media beweren soms zelfs ontwricht) de PC het gezinsleven. Kortom, de PC is een niet meer uit het dagelijks leven weg te denken apparaat.

Geen wonder dat de PC inmiddels ook ontdekt is door de cartoonisten. In de bundel 'Ik ben PC, jij bent PC' geeft de tekenaar Rich Tennant een aardige kijk op de hoge vlucht van de computer op het werk, in het dagelijks leven en thuis. Bij Tennant draait het niet zozeer om 'mens versus computer', maar om het (onverwachte) 'mens en computer'. Op humoristische wijze verbeeldt Tennant in zijn cartoons niet alleen het gevecht tussen mens en machine ('wie is de baas?'), maar vooral hoe de mens reageert op de nieuwste technologische ontwikkelingen. Soms weet de mens totaal geen raad met 'het ding' (man houdt zijn PC scheef, in de veronderstelling een printje in cursief te krijgen), een andere keer voelt de mens zich ver verheven boven het apparaat (dat kan mijn hond ook, hoewel... zie bijgaande cartoon).

In het bijzonder een boekje voor liefhebbers van humor (met een PC).

Rich Tennant: Ik ben PC, jij bent PC. BZZTÔH, Den Haag 1992. 96 blz. f 12,50. (WH)

ZUID-AFRIKA

Een prachtig, treurig en raar land

Zuid-Afrika is een prachtig land, waar soms rare dingen gebeuren. Zuid-Afrika is soms een treurig land, maar je kunt je er ook amuseren. Want er worden daar soms rare opmerkingen gemaakt. Neem nou president De Klerk, die vindt dat we moeten 'vergeven en vergeten'. In andere landen zijn het de slachtoffers die misdaden vergeven. In Zuid-Afrika eisen de daders van de apartheid dat de slachtoffers geen oude koeien uit de sloot halen. Dat is zo idioot dat je er ook wel een beetje om kan lachen.

Een sportverslaggever deed op de televisie verslag van een Japanse vechtsport die in Zuid-Afrika non-raciaal beoefend wordt - blank en zwart vechten met elkaar en door elkaar heen. De prijzen werden uitgereikt door een Japanse beoefenaar. Japanners zijn al lang populair bij het blanke regime en zij werden jaren geleden in Zuid-Afrika al tot 'ereblanken' verklaard. Volgens de apartheidswetten van toen moesten de Japanners eigenlijk worden gediscrimineerd en geweigerd en overal uitgegooid. Maar Japanners kwamen met geld en investeringen - zij wilden zaken doen; dus werden ze ere-blanken.

De sportverslaggever zei voor de televisie: "Zuid-Afrika was het eerste Westerse land, dat deze Japanse kampioen bezoekt." Zuid-Afrika een Westers land? Je weet niet wat je hoort, want Zuid-Afrika is net zo min een westers land, als Japan een blank christelijk land is. Dat is zo'n idiote opvatting dat je er ook wel een beetje om kan lachen.

■ Blank en Westers

Toch zullen veel blanke bezoekers van

Zuid-Afrika, die het nieuws alleen maar via de televisie volgen, inderdaad denken dat Zuid-Afrika een Westers land is. Een Westers land waar alleen het blanke nieuws van wezenlijk belang is. Een Westers land waar blanke boeren te lijden hebben van de droogte - over de zwarte boeren die niets te eten hebben wordt niet gerept. De moord op een blanke wordt uitvoerig behandeld, maar dat dagelijks gemiddeld tien zwarten vermoord worden in het politieke geweld komt meestal niet eens aan de orde.

En er zijn in Zuid-Afrika meer dan één miljoen mensen op de vlucht geslagen voor het geweld en voor de droogte. Een miljoen mensen zijn dakloos. Voor journalisten is er dus genoeg werk aan de winkel. Maar voor de staatsomroep is dat kennelijk geen nieuws. "De kijker went aan de dagelijkse ellende."

En dus besteedt de staatstelevisie veel aandacht aan het (blanke) rugby- en de Britse paleis-schandaaltjes. En dus toont de (blanke) televisie de laatste (blanke) mode. En dus wordt de (blanke) eigenaar van een lekker restaurant geïnterviewd.

Want wat moeten ze anders? Ze kunnen toch niet blijven berichten over de dagelijkse politieke moordpartijen? Of over de binnenlandse vluchtelinginstroom?

Maar stel nu eens dat de tien dagelijkse slachtoffers, die vermoord worden om politieke redenen, blanke Zuidafrikanen zouden zijn? En als er een miljoen blanken ontheemd waren? Dan kregen we geen lekker recept of smeuiige hofschandaaltjes of modenieuws. Dan werd er wel veel aandacht besteed aan het blanke leed. Dan waren er vast wel discussies en reportages en inzamelingsacties.

■ Televisie en sport

In de werkelijkheid van alle dag zie je op de blanke televisie in het blanke Zuid-Afrika de blanke spraakmakers en de blanke hobbies: zoals blanke politiek, blanke godsdienst, blanke sport en blank amusement.

Je ziet politici van het soort, zoals je die bij ons voor klein rechts in de Kamer ziet zitten. En als op zondag de godsdienst centraal staat, dan bidden zalvende blanke dominees onschuldige gebedjes over mensen die zich moeten bekeren tot de Here, Here.

Zoete evangelisatieprogramma's en sentimentele bekeringsverhalen zijn dan niet van de lucht, zoals bij ons alleen nog af en toe 's nachts op de EO-radio aan bod komen.

Op zaterdag is sport de afgod: cricket en vooral rugby. Dat de meerderheid van de bevolking op zaterdag graag voetbalt is niet te merken op de Zuidafrikaanse televisie.

Wie alleen op deze televisieprogramma's afgaat, zou inderdaad kunnen gaan denken dat voor de blanke Zuidafrikanen de aarde om Zuid-Afrika draait en dat Zuid-Afrika om de blanken draait. Er komen natuurlijk af en toe wel zwarten aan bod (en kleurlingen en Indiërs), maar die worden meestal voorgesteld als lastige randverschijnselen.

Zwarten die in het nieuws voorkomen zijn doorgaans mensen die het president De Klerk zo moeilijk maken bij het vinden van een oplossing van de problemen. En daar hebben de doorsnee blanken geen begrip voor. Iedereen wil democratie in Zuid-Afrika. En de apartheid is nu toch afgeschaft? Je hoort het de blanken bijna hardop denken: 'Waarom doen die zwarten dan nog zo moeilijk?'

En dus is Zuid-Afrika een raar land. Met soms rare mensen. Modeshows en rugby en lekker eten - voor de blanken in oorlogstijd. Want af en toe is er opwinding over een blank slachtoffer, maar het zijn toch de zwarten die bij tientallen sneuvelen.

Een raar land, dat Zuid-Afrika! Soms is het om te lachen zo gek. En soms is het om te huilen zo ziek.

Karel Roskam

WAT DOET ZO'N MAN
NOU OOK OP EEN FIETS!

TEKENING LEN MUNNIK

PEACE BRIGADES INTERNATIONAL

Ontstaan en werkwijze van de niet-militaire Vredesbrigades

Begin februari van dit jaar waren er via de media bezorgde geluiden te vernemen over de veiligheid van de teamleden van de in Guatemala opererende Vredesbrigade. Aanvankelijk zal menigeen bij het horen of lezen van dit nieuws gedacht hebben: Verrek, voert de VN ook al vredesoperaties uit in Midden-Amerika? Bij nader inzien werd al snel duidelijk dat deze Vredesbrigade niets van doen had met een VN-operatie, laat staan dat het een militaire onderneming betrof.

Wat zijn deze Vredesbrigades dan wel? Hoe zijn ze ontstaan? Wat zijn hun doelstellingen en taken? Wat is hun werkwijze, hoe zijn ze samengesteld en waar zijn ze actief in de wereld?

Kortom, in dit artikel informatie over de op diverse plaatsen in de wereld geweldloos actief operende Peace Brigades.*

Wanneer er gesproken wordt over actieve geweldloosheid valt al snel de naam van Mahatma Gandhi. Deze Gandhi was immers de eerste die op het idee kwam een geweldloos leger te vormen. Zo'n leger zou, zo was zijn opvatting, in conflictsituaties ingezet kunnen worden om langs niet-militaire weg te trachten een vreedzame oplossing te bereiken. Met deze basisgedachte als vertrekpunt hebben vredesactivisten een internationale organisatie op poten gezet. Dat gebeurde in 1981, in Canada, toen Peace Brigades International (PBI) werd opgericht. Wat deze vredesactivisten voor ogen stond was een geweldloos actieve organisatie te vormen die mensen zou kunnen uitzenden naar alle delen van de wereld om, indien nodig, ter plekke een bijdrage te leveren aan het geweldloos oplossen van conflicten.

■ Geweldloze weg

Toen in 1977 in ons land twee treinen

werden gegijzeld, bood een aantal vredesactivisten aan de plaats van de gegijzelde passagiers in te nemen. Van het aanbod werd geen gebruik gemaakt. Na afloop van de gijzelsingactie werd besloten tot het oprichten van de Initiatiefgroep Geweldloze Weg, de directe voorloper van PBI-Nederland. Doelstelling van de groep was in gewelddadige situaties geweldloos tussenbeide te komen. Nadat in Canada in 1981 PBI was opgericht, is de initiatiefgroep zich gaan beraden op mogelijke samenwerking. De doelstellingen van Peace Brigades International en de Initiatiefgroep Geweldloze Weg bleken zo dicht bij elkaar te liggen, dat in 1988 werd besloten zich bij PBI aan te sluiten en de naam van de initiatiefgroep te veranderen in PBI-Nederland.

Peace Brigades International is opgericht om in situaties van geweld en onderdrukking geweldloos te bemiddelen. PBI ziet het als haar taak slachtoffers te

steunen en mensen te helpen bij het zoeken naar gerechtigheid. PBI bestaat bij de gratie van mensen die zich geheel vrijwillig willen inzetten voor de vrede. Die in PBI actieve vrijwilligers beschikken over de ruime ondervinding in actieve geweldloosheid en die ervaring wil PBI uitdragen. Juist in die landen waar geweld structureel aanwezig is en vreedzame oplossingen worden geblokkeerd, vindt PBI het van het grootste belang dat mensen op een geweldloze manier leren omgaan met hun conflicten.

■ Projecten en teams

PBI begint nooit op eigen initiatief een project. Ieder project dat wordt gestart geschiedt op verzoek van mensen en organisaties die zelf actief zijn tegen gewelddadige conflicten in de betrokken landen of slachtoffer dreigen te worden van gewelddadigheden. Het gaat daarbij om grote of kleine organisaties die veelal zelf ervaring hebben in geweldloos werk, maar die door (dreigend) geweld hun werk niet meer kunnen voortzetten. Alle projectaanvragen worden beoordeeld door een internationale PBI-commissie. Momenteel zijn er teams van PBI werkzaam in Guatemala (sinds 1983), El Salvador (1987), Sri Lanka (1989) en de VS/Canada (1992, ten behoeve van de Indiaanse bevolkingsgroepen). De PBI-teams onderscheiden zich van andere vredesgroepen door enkele specifieke kenmerken. De teams zijn internationaal samengesteld, werken op strikt geweldloze wijze en staan open voor alle betrokkenen in het conflict (uiteraard niet voor geweld). Natuurlijk is het voor het werk van belang dat de teamleden de voertaal van het land spreken.

De teams worden op basis van een projectaanvraag samengesteld, omdat iedere situatie om specifieke kennis vraagt. Daarom organiseert PBI voor haar vrijwilligers projectgerichte trainingen. Het geweldloos begeleiden van mensen die vanwege hun werk voor mensenrechten worden bedreigd (zoals journalisten en vakbondsleiders), is een belangrijke taak van de PBI-teams. 'Gewapend' met camera's zijn de teamleden aanwezig bij demonstraties, vergaderingen, kerkdiensten, enz. Ook in kantoren van organisaties waar mensen worden bedreigd, zijn indien nodig, PBI-vrijwilligers aanwezig.

Het verzamelen van informatie over de situatie in het land hoort ook bij het werk, alsmede het geven van workshops over theoretische en praktische aspecten van de geweldloze strijd.

FOTOS UIT PBI-BROCHURE

Intimidatiepoging jegens stakende arbeiders

Samengevat komt het hierop neer, dat PBI-teams door hun werk een bijdrage willen leveren in het zoeken naar vreedzame oplossingen.

■ Noodnetwerk

Omdat het werk in konfliktregio's niet zonder gevaar is, kunnen de teams het noodnetwerk van PBI inschakelen. Iedere landelijke PBI-groep (15 landen) heeft daartoe een noodnetwerk gevormd. Daarmee wordt zonodig officieel protest aangetekend tegen misstanden in de gebieden waar PBI actief is. Bijvoorbeeld wanneer een teamlid wordt gearresteerd, iemand verdwijnt,

een visum door de autoriteiten niet wordt verlengd, enz. In zo'n landelijk noodnetwerk zitten, naast 'gewone mensen', bekende burgers en organisaties die hun invloed kunnen laten gelden. In ons land steunen o.a. Pax Christi, PvdA, VVD en FNV het werk van PBI en maken onder meer prof. dr. P.H. Kooijmans (de huidige minister van Buitenlandse Zaken), prof.dr. J. Tinbergen en mgr. H.C.A. Ernst deel uit van het Comité van Aanbeveling. Voor de, op vooruitgeschoven posten, in konfliktgebieden werkende PBI-teams vormt een vangnet, in de vorm van een noodnetwerk, een zekerheid dat ze nooit alleen staan.

Wie komen er voor uitzending in aanmerking? Allereerst hanteert PBI een

leeftijdsgrens: 25 jaar of ouder. Daarnaast dient men gewelddoos actief te kunnen zijn, gewend te zijn in teamverband te werken, stress-bestendig te zijn en kennis te hebben van het gebied waar hij of zij naar uitgezonden wenst te worden. De door PBI verzorgde trainingen (toegespitst op het betreffende gebied) vormen het afsluitende deel van de selectieprocedure.

■ Steun en samenwerking

Peace Brigades International is een organisatie die geheel draait op donaties, giften en schenkingen. Daar zijn de landelijke groepen in belangrijke mate zelf verantwoordelijk voor. PBI werkt aan de basis van de maatschappij ten behoeve van de bevolking van de Derde Wereld en zoekt daarvoor steun bij de bevolking van de rijke landen. Ook PBI-Nederland heeft een speciale commissie die zich inzet voor het werven van financiële middelen. Dat kunnen schenkingen uit het bedrijfsleven zijn, bijdragen uit fondsen en donaties van particulieren.

Een grote organisatie als Peace Brigades International kan alleen goed functioneren als er sprake is van een goede interne en externe samenwerking. De landelijke PBI-groepen communiceren intensief met elkaar en onderhouden een regelmatig contact met het internationale secretariaat in Londen. Daarnaast onderhoudt PBI talrijke externe samenwerkingsverbanden o.a. met de Verenigde Naties, het Rode Kruis en Amnesty International. Ook op diplomatiek nivo wordt PBI gesteund.

Consulaten en ambassades van de deelnemende landen vormen niet alleen een belangrijke bron van informatie, maar verlenen ook wanneer nodig hun medewerking.

Wie belangstelling heeft voor en/of het werk van Peace Brigades International wil steunen, kan nadere informatie aanvragen bij PBI-Nederland, Hardesteinstraat 6, 8012 ET Zwolle.

Wim Heij

* Voor het schrijven van dit artikel werd gebruik gemaakt van de door PBI-Nederland uitgebrachte brochure 'Vredesbrigade in actie'.

ERKENNING

In 1992 werd herdacht dat Europa vijfhonderd jaar geleden Amerika ontdekte. 1993 is door de Verenigde Naties uitgeroepen tot het Internationale Jaar van de rechten van de Inheemse Volken. Van ontdekking naar erkenning. Die erkenning kwam reeds op 16 oktober 1992. Toen kreeg de Indiaanse boerenleidster Rigoberta Menchú de Nobelprijs voor de Vrede

voor haar 'inspanningen voor de sociale gerechtigheid en de verzoening van de verschillende etnische groepen' in haar land. Rigoberta Menchú is 'de Indiaan die tweehonderdduizend maal is vermoord in de bergen, het verkrachte indiaanse meisje, het platgebrande boerderijtje, het lijk dat niemand kan identificeren', zoals een columnist het in een Guatemalaanse krant schreef. De geschiedenis van Rigoberta Menchú is dan ook de geschiedenis van de Indiaanse bevolking in Guatemala en Latijns-Amerika. Zij verloor haar gehele familie door het geweld in Guatemala. Sinds de moord op haar vader (hij werd tijdens een protestactie in de Spaanse ambassade door het Guatemalaanse leger verbrand) strijdt ze voor de rechten van de inheemse volken. En ze heeft daarvoor eindelijk erkenning gekregen.

Ook haar landgenoot Helen Mack kreeg dat. Zij ontving de alternatieve Nobelprijs voor de Vrede voor haar zoektocht naar de daders van de moord op haar zuster, de antropologe Myrna Mack. Deze werd vermoord, omdat ze onderzoek deed naar de situatie van de ontheemden in Guatemala. Helen Mack maakte het mogelijk dat er in Guatemala, waar nauwelijks vervolging plaatsvindt voor politieke moorden, nu enkele hoge officieren worden berecht.

(Uit: HIVOS-projectbericht december 1992)

Rigoberta Menchú

FOTO: WIM GIJSBERS

Robert Redford graaft weer diep in

A RIVER RUNS THROUGH IT

Robert Redford is, tot grote vreugde van zijn miljoenen fans over de hele wereld, de laatste tijd weer royaal 'in the picture', letterlijk en figuurlijk. Na zijn rol in de film *Sneakers*, geeft hij regelmatig interviews om zijn flim *A River Runs Through It* te begeleiden. Het is de derde film die hij regisseerde, na *Ordinary People* en *The Milagro Beanfield War*. Hij heeft opnieuw een onderwerp gekozen dat diep graaft in de intermenselijke verhoudingen en waarin ook een ruime plaats is gereserveerd voor de natuur, in haar puurste en meest betoverende vorm. Helemaal Redford dus.

'Dit verhaal legt verband tussen geloof, het gezin en het sportvissen op een heel ongewone, bijna poëtische manier,' aldus de nu bijna 56-jarige Redford. 'Het bevat veel begrip voor de problemen die er binnen een gezin kunnen ontstaan, ook al is het een hechte kleine gemeenschap en houden de leden oprecht en intens van elkaar. Maar dat is soms niet genoeg. Soms kun je iemand niet helpen en moet je machteloos toezien hoe hij of zij de zelfgekozen ondergang tegemoet gaat.'

De roman waarop de film is gebaseerd, schreef Norman Maclean toen hij gepensioneerd was, na een leven als leraar Engelse literatuur. Hij haalt in het boek herinneringen op aan zijn jeugd. Zijn vader was een Presbyteriaanse dominee van Schotse afkomst, die zijn twee zoonnetjes zelf les gaf. Een stille, maar liefdevolle man die zijn jongens alles bijbracht waar hij zelf oprecht in geloofde.

Daarnaast was hij een fanatiek sportvisser: in het vissen met de vlieg was hij een meester, en ook dat bracht hij zijn zoons

bij. 'In ons gezin,' zo luidt de inmiddels veel geciteerde eerste regel van de roman, 'bestond er geen duidelijke scheidslijn tussen geloof en vliegvisseren...'

Als de jongens klein zijn is er nog weinig aan de hand: de oudste is kalm en oppassend, de jongste is een vrolijke banjer die alles durft en die de hele middag met zijn broertje in de natuur zwerft, als ze klaar zijn met hun huiswerk. Als ze groter worden, treden er duidelijk verschillen aan het licht. De oudste gaat studeren en denkt aan zijn toekomst. De jongste wordt journalist bij een lokale krant, is een versierder en houdt van drank en gokken. Naarmate ze ouder worden, groeien de broers meer uit elkaar. Norman maakt zijn studie af en komt dan terug naar zijn geboortedorp, waar hij zijn toekomstige vrouw ontmoet. Zijn broer heeft in die jaren een dubieuze reputatie opgebouwd. Meermalen moet Norman hem uit de cel halen waar hij is ingesloten voor openbare dronkenschap en gokken. Hij weet dat de jongen ook schulden heeft gemaakt en dat hij

bezig is zijn toekomst te verspelen. Maar de communicatie laat te wensen over: de jongere broer luistert niet naar adviezen en gaat zijn eigen weg.

Tegelijkertijd heeft hij zich ontwikkeld tot een begenadigd vliegvisser: met een methode die hij zelf bedacht, weet hij de grootste vissen uit de wilde rivier te vangen. Zijn vader en zijn broer gunnen hem die triomf graag, meer kunnen ze niet doen om hun affectie te laten blijken.

Kort voordat Norman met zijn bruid naar Chicago verhuist, waar hij een baan als leraar aangeboden heeft gekregen, gaat hij met Paul naar een café om een biertje te drinken. De sfeer is er geladen, Paul staat in het krijt bij de mannen die er zitten te gokken. Maar hij lacht en wuift Normans bezorgdheid weg...

Voor de ouders en de broer van Paul, en dus ook voor de kijker, is het gedrag van de jongen die ogenschijnlijk alles mee heeft, onbegrijpelijk. Dat is dan ook de essentie van het verhaal. 'Mensen die het meest hulp nodig hebben, accepteren de uitgestoken hand vaak niet,' aldus de schrijver. 'Maar juist zij hebben onze liefde meer nodig dan wie ook. Dat is dan ook het enige wat je kunt doen: van ze houden zonder er iets voor terug te verwachten...'

Twee jaar werkte Redford aan de film, die hij opnam in Montana. Zo schoon en ongerept ziet het landschap er uit, zo adembenemend mooi stroomt de rivier er doorheen, dat er een therapeutische werking van uitgaat. De scènes waarin de mannen met hun hengels in de weer zijn, waarbij de zon op het snoer glanst en de mens één met de natuur wordt, zijn pure kunst. Aardig is ook, dat de vissen die in de film worden gevangen, geen vin is gekrenkt: ze werden niet beschadigd door haken, en na hun optreden onmiddellijk teruggezet...

Redford zelf fungeert als de verteller van het verhaal, Craig Shaffer als Norman en de zeer populaire Brad Pitt als Paul spelen prachtige rollen, Tom Skeritt is een ontroerende vader.

Leonore van Opzeeland

Craig Shaffer en Brad Pitt in 'A river runs through it'

FILM IN 'T KORT

L 627

De Franse regisseur Bertrand Tavernier ging voor zijn film *L. 627* kijken bij de narcoticabrigade in Parijs. In een bijna documentaire stijl vertelt hij het reilen en zeilen van een groepje politiemensen, dat dag in dag uit bezig is met het opsporen van dealers en junks, in de wetschap dat het in feite weinig tot niets uithaalt. Centraal staat Lucien, een enthousiaste cop die zichzelf voorhoudt dat het wel degelijk zin heeft wat hij doet. Hij heeft een vriendschappelijke relatie met een heroïne-hoertje dat hem in ruil voor wat drugs, tips omtrent grote dealers aan de hand doet. Lucien is

Didier Berace en Lara Guirao in 'L. 627'

getrouwd en heeft een klein kind, wat het contrast tussen zijn werk en zijn privé-leven nog eens extra onderstreept: zijn vrouw wil eigenlijk buiten gaan wonen, omdat ze in Parijs geen toekomst voor haar kind ziet. Ondanks het afgrijpselijke onderwerp is de film fascinerend in elkaar gezet, en krijg je een levensechte indruk van de dagelijkse gang van zaken op zo'n bureau. Een conclusie trekt Tavernier niet in zijn film, dat laat hij het publiek zelf doen...

THE PUBLIC EYE

Leon Bernstein is een gehaate misdaad-fotograaf in New York, anno 1942. Hij slaagt er altijd in om als eerste op de plaats van het misdrijf te zijn, maakt zijn foto, schrijft een stukje op de schrijfmachine die achterin zijn auto staat, haast zich naar de redactie van de krant en strijkt zijn geld op: drie dollar per lijk... Maar hij is tegelijk de enige die oog heeft voor de morbide schoonheid van

de onderwereld. Hij heeft een boek samengesteld met foto's die hij zelf mooi vindt. Hij heeft niet de illusie dat het ooit zal worden uitgegeven. Tot hij op een dag kennismaat met de eigenares van een nachtclub, die hem vanwege zijn connecties nodig heeft. Zij is de eerste die een glimp opvangt van de artistieke aspiraties van de fotograaf en ze wil er graag meer van weten... Joe Pesci, de 'grote kleine man' in Hollywood sinds zijn Oscar voor *GoodFellas*, is geknipt voor de rol van de fotograaf met de dichterlijke ziel. Barbara Hershey speelt

Joe Pesci in 'The Public Eye'

de vrouw die zijn kwetsbare plek ontdekt. Al komt er nog een schandaal waarbij de regering betrokken is aan de orde, het gaat in de eerste plaats om het karakter van de fotograaf, en diens geïsoleerde plek in het kleine wereldje waarin hij iets betekent. Prachtig, zeer sfeervol camerawerk plus trefzekere aankleding maken van deze kleinschalige film iets bijzonders.

HOFFA

Als James Hoffa zich tijdens de grote depressie opwerpt om de belangen van de Amerikaanse vrachtrijders te behartigen, vindt hij aanvankelijk weinig gehoor. De mannen zijn weliswaar overbelast en onderbetaald, maar ze zijn blij dat ze werk hebben. Hoffa gebruikt onorthodoxe middelen om te bewijzen dat ze zich moeten verenigen. Uiteindelijk slaagt hij er echter in om zijn imperium te stichten en hij groeit uit tot een machtig en invloedrijk man binnen de vakbond. Maar juist die macht kon hij niet aan en uiteindelijk verdween hij spoorloos van de aardbodem.

In de film die Danny DeVito maakte naar een script van David Mamet, wordt Hoffa afgeschilderd als een man die in de eerste plaats opkwam voor 'zijn' mensen, een harde man, maar iemand die goed in de gaten had hoe de truckers werden uitgebuit. Over zijn achtergronden kom je echter heel weinig te weten, evenmin als over zijn persoonlijk leven. Daardoor is het eindresultaat een tikje eenzijdig geworden, al maakt Jack Nicholson van Hoffa toch een karakter dat blijft boeien. DeVito zelf speelt zijn rechterhand, een voormalige

Jack Nicholson in 'Hoffa'

chauffeur die Hoffa tot diens laatste snik trouw blijft. Het slot van de film is fictief, omdat niemand weet wat er van Hoffa geworden is, maar de oplossing waar Mamet voor heeft gekozen is niet echt bevredigend.

TOYS

Barry Levinson moest eerst rijk en beroemd worden voor hij de film van zijn dromen kon verwezenlijken: *Toys*. Veel van zijn bewonderaars hebben echter het gevoel dat hij dat beter niet had kunnen doen, want het verhaal is voorspelbaar en weinig origineel, en de uitwerking is technisch volmaakt, maar absoluut oninteressant. En dat is, met Robin Williams in de hoofdrol, een prestatie te

Robin Williams in 'Toys'

noemen! Robbins is de zoon van een succesvol speelgoedfabrikant. Als zijn vader overlijdt, krijgt zijn oom de supervisie over de fabriek. Maar de oom is beroepsmilitair. Geweldloos speelgoed vindt hij maar niks: hij ziet meer in geavanceerd oorlogstuig. Hij kan nog net op tijd tot andere gedachten worden gebracht... Williams bleef tegenover de pers zeer loyaal over zijn vriend Levinson: hij noemde de film een kruising tussen Fellini en Fisher Price, of tussen Dante en Dinky Toys. En die vergelijking alleen is eigenlijk al leuker dan de hele film.

L.v.O.

**WEES
VERDRAAGZAAM
TEGENOVER
IEDEREEN**

**BEHALVE
TEGENOVER DE
ONVERDRAAGZAMEN.**

Wat is er aan de hand?

Is het zo dat veel mensen het echt niet meer zien zitten? Zoveel beperkingen ervaren buiten zichzelf dat ze wild om zich heen beginnen te slaan...?

Opleiding, maar geen werk...

Werk hebben, en ineens... werkloos zijn...

Weinig momenten meemaken waarop ze echt voelen met iets zinvol bezig te zijn geweest...?

Wat is er aan de hand?

Is het zo dat er ook nogal wat mensen zijn, die klem zitten door oorzaken binnen zichzelf? Niet de mogelijkheid bezitten een opleiding af te maken?

Altijd weer stranden in omstandigheden die ze niet aankunnen, altijd weer in spanning raken? Geen perspectief ervaren?

Niet alleen klaar moeten komen met het gevoel dat niet alles voor hen is weggelegd, maar ervaren dat er voor hen niets is weggelegd in het leven... alleen diezelfde uitzichtloosheid?

Wat is er aan de hand?

Kunnen velen het politieke spel niet meer volgen? Herkennen ze zich niet meer in hun leiders? Zijn die verdwaald in hun eigen regels en voorschriften die vaak onontwaarbaar ingewikkeld zijn; en

daarbij een taal gebruiken die nauwelijks te begrijpen is?

En spelen andere leiders daarentegen weer onverantwoord in op gevoelens van onvrede en uitzichtloosheid?

Wat is er aan de hand?

Is het zo dat allochtonen, asylozoekers, vluchtelingen de baantjes wegpikken? Is er gebrek aan informatie over aantallen vreemdelingen, over toewijzing van uitkeringen en aantallen huizen aan vluchtelingen?

Steekt dat afschuwelijke virus racisme ineens weer de kop op? Laten mensen in allerlei landen zich ermee besmetten?

Wat is er aan de hand?

Een van de oudste wetten die mensen

met elkaar gemaakt hebben is: je wenst de ander niet iets toe en je doet hem niet iets aan, dat jezelf ook niet wil.

Spreekt die regel niet meer aan...?

Raakt die in onbruik?

Is het besef van goed en niet goed, en het vermogen om dat te beoordelen, in de vergetelheid geraakt, te weinig ontwikkeld?

Wat is er aan de hand?

Wat is er aan de hand als wij kwaad, verontrust, angstig en verontwaardigd zijn?

Nemen wij serieus waar uitingen van racisme allemaal voor staan en kunnen staan?

Wat doen wij daar dan aan?

Welke maatregelen nemen wij?

Wat is er aan de hand?

Hebben wij in de gaten dat wanneer wij alleen maar veroordelen en er hard tegenin gaan... dat wij dan wel eens hetzelfde zouden kunnen doen, waar we bij racistische uitingen moeite mee hebben: bij zich in het nauw gedreven voelen, bij uitzichtloosheid, bij het geen raad weten, bij de onmacht om iets aan te pakken, dat botvieren op anderen?

Wat is er aan de hand?

Steven

LICHAMELIJKE OPVOEDING VAN ENORM BELANG VOOR SPORTBEOEFENING

Sport heeft nooit op de politieke agenda gestaan. Tenzij het ging om voetbalvandalisme of kinderarbeid. Maar er lijkt waaratje een kentering gaande. Premier Lubbers schrijft in NRC/Handelsblad op eigen gezag zo maar een leesbaar, zij het vrijblijvend verhaal over de maatschappelijke betekenis van sport en in een initiatiefgroep Sport en Samenleving nemen prominenten plaats als Bram Peper, Johan Stekelenburg en VNO-voorzitter Rinnooy Kan. Wat is er loos? En vooral: wie heeft dat voor elkaar gekregen?

Waarschijnlijk geen soldaat die thans de stormbaan moet nemen, kan zich herinneren dat Joop den Uyl namens de PvdA ooit een schaduwkabinet formeerde, waarin een heuse minister van sport (Van Zijll) was opgenomen. Daarna werd het stil in Den Haag, althans wat de 'bewegingscultuur' betrof. Er kwam een staatssecretaris die met schepnetje en bal een bespottelijke poging deed de recreatiesport te bevorderen, Van Doorn dus, uit die speelse ex-PPR, en af en toe werd lichtelijk gesputterd over de vraag of de overheid het betaald voetbal nog wel moest subsidiëren, als de clubs nota bene sponsornamen op het shirt mochten dragen. Maar een wezenlijke vraag werd nooit meer gesteld.

Toen werd Wouter Huibregtsen voorzitter van het Nederlands Olympisch Comité. Een man die bij voorbaat enigszins verdacht was, in de sport althans, omdat hij één der directeuren was van het grote managementbureau McKinsey. Had een andere directeur van dat bureau niet een volstrekte bespotting gemaakt van de Amsterdamse Olympische kandidatuur voor 1992? Inderdaad, maar er moest toch iemand komen in plaats van die VVD'er Henk

Wouter Huibregtsen (links) bij het Projekt Olympic Star '92

Vonhoff voor wie zelfs de fauteuils op de eretribune te smal waren?

■ NOC/NSF-rapport

Huibregtsen wist het wantrouwen snel weg te nemen. Na bijna twee jaar schakelde hij niet KcKinsey, maar een ander onderzoeksbureau (AT Kearny) in om de 'maatschappelijke betekenis van sport voor de samenleving' onder de aandacht te brengen. Het resultaat was eerlijk gezegd ondermaats. Het rapport bevatte een allegaartje van gegevens over sport als economische factor (er gaat 8,4 miljard in om), als leuke vrije tijdsbesteding, als 'Holland promotion', als middel om baldadigen van de straat af te houden. Kortom het was een samenvatting van wat al ettelijke malen was vastgesteld.

Maar het wonderlijke was dat plotseling enorme aandacht aan het rapport werd geschonken. Omdat Lubbers het in ontvangst wilde nemen en omdat bij de persconferentie in Nieuwspoort alle fractievoorzitters dus ook opdraafden en omdat die op hun beurt weer een heel gevolg van andere hotemetoten meetroonden.

Vergis u niet. In al die jaren was de Nederlandse Sport Federatie met haar

vier miljoen leden er niet in geslaagd een premier wakker te maken. In al die jaren was het de vereniging van gymnastiekleraren niet gelukt politiek ook maar enige invloed te krijgen. Maar gewoon, omdat Huibregtsen, vanuit zijn McKinsey-achtergrond, de grote trom wist te hanteren, kwam er plotseling schot in de zaak. Waarbij de NOC-voorzitter moet worden nagegeven, dat hij wèrkelijk overtuigd is van de betekenis van sport. Het is zeker niet zo dat hij zich - zoals andere sportbestuurders - in een komedie denkt te bevinden, waarin hij de beste paljas moet zijn.

Maar bezie je het Kearny-rapport nuchter en ontdoe je het van de franje, dan is slechts de conclusie mogelijk dat enkele van de meest wezenlijke aspecten van sport er buitengewoon bekaaid afkomen; en dat de essentie ervan nauwelijks is geraakt.

Want eigenlijk is het heel eenvoudig en is elk onderzoek overbodig. Naarmate een samenleving het materieel beter heeft, is sport belangrijker: omdat de invulling van de vrije tijd belangrijker wordt, naarmate het arbeidsloze of arbeidsvolle bestaan ingewikkelder, dan wel zwaarder wordt. Sportbeoefening verschaft een soort vrijheid in een samenstel van steeds ingewikkelder regels, het is een vorm van individuele expressie en het is nog gezond en ontspannend ook.

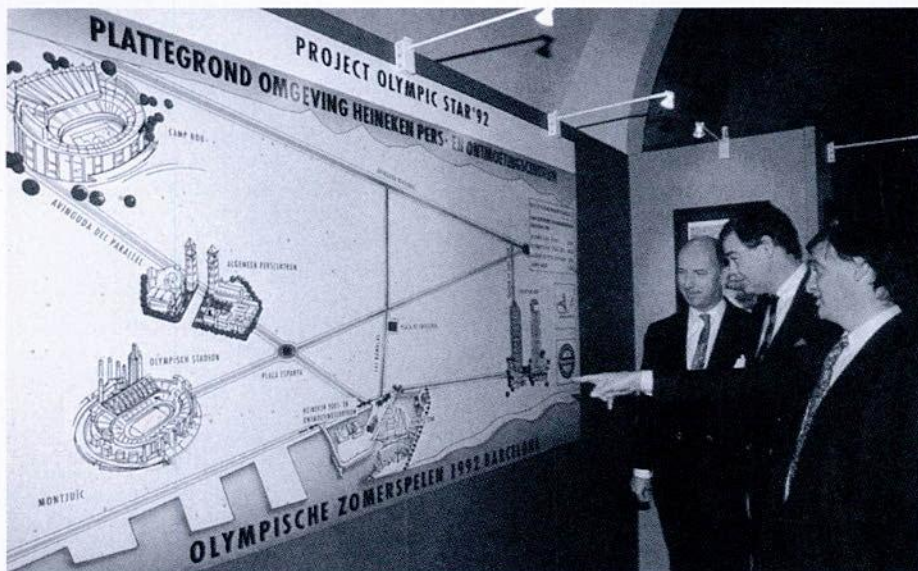
■ Plezier bevorderen

Dus Huibregtsen heeft gelijk. Maar een veel belangrijker vaststelling is dat de jeugd in een overgeorganiseerde, veelal bureaucratische prestatie maatschappij, al heel jong vertrouwd moet worden gemaakt met de sport en de betekenis daarvan. Het betekent dat het plezier in lichamelijk actief zijn bevorderd moet worden, en ook het extra plezier dat goed bewegen oplevert. Een kwalitatief hoogstaande lichamelijke opvoeding is dus van grote betekenis.

In het NOC/NSF-rapport werd daar bijna volledig aan voorbij gegaan en Huibregtsen moest die blunder enigszins geforceerd goedmaken. Het bizarre is dat de betekenis van lichamelijke opvoeding in samenhang met de sport zo eenvoudig te illustreren is. Zelfs met voorbeelden uit de topsport. Ik gun het niemand de kost te geven aan de briljante voetballers of grote atleten die een gymnastische, althans veelzijdige sportachtergrond hebben.

En daar komt nog wat bij. Wie op jeugdige leeftijd heeft leren bewegen, zal later minder blessures oplopen. Dat is in alle toonaarden vastgesteld en ook wetenschappelijk aangetoond. Maar vervolgens zegt het ministerie van WVC, dat zowel sport als volksgezondheid onder de hoede heeft, dat de kosten van sportblessures de pan uit rijzen. De oorzaak is dus onder meer dat een buurministerie (O en W) de lichamelijke opvoeding al jaren ziet als het vak bij uitstek dat in aanmerking komt voor bezuiniging. Ze weten daar echt van hun gezond niet af.

Hans van Wissen

TWIJFEL

Geruchten van ontslagen zoemen rond over de legerplaatsen. Vermeende zekerheden blijken boterzacht, twijfel waart rond, toekomstangst grijnst ons aan. Maar we blijven loyaal.

Uitzending volgt op nieuwe bestemming. Defensie als reisbureau biedt individuele gezinsleden geheel verzorgde reizen naar verre en verdere oorden. Op een maandje wordt niet gekeken. De thuisblijvers rooien het wel. Maar we blijven solidair.

Bevorderingen zijn niet meer zo zeker, naar criteria over wie wel en wie niet door mag gaan of terug moet naar af moeten we raden. Maar we blijven paraat.

Nu is niets in het leven zeker, behalve de

dood. Daar praten we dan ook maar liever niet over. Maar in al het andere bevindt ons leven zich in wankel evenwicht. Overal ter wereld verliezen mensen huis en haard. In het rijke westen loopt het zo'n vaart niet, hier verliezen in de komende jaren honderdduizenden 'slechts' hun baan. De nood elders relateert de eigen zorgen, maar maakt ze niet minder bedreigend. Het is dan ook geen wonder, dat veel mensen twijfelen. Aan zichzelf, hun kunnen, hun ooit gemaakte keuzen. Aan hun toekomst en die van hun gezin. Aan hun werkgever Defensie, het zwaard van de regering. Binnenkort nog maar een zwaardje? Zal het niet snel slijten wanneer het overal ter wereld wordt ingezet en met hem de mensen die het zwaardje hanteren? Vragen over vragen die een antwoord zoeken.

De filosoof Renan zei: Twijfel is een ode aan de waarheid. Hij bedoelt daarmee, dat waarheid slechts gevonden wordt door te twijfelen aan wat als zeker geldt. Twijfel is een goede menselijke eigenschap, omdat zij aanzet tot het maken van keuzen, tot een overdenken van het oude om te komen tot een nieuw ontwerp voor het eigen leven. Maar twijfel kan een mens ook tot wanhoop drijven, omdat hij meent dat er voor hem geen keuzen meer te maken zijn. Dat het met

zijn carrière ook met hemzelf is afgelopen. Ook dat is een keuze, helaas een fatale, omdat je je daarmee isoleert, niet alleen van je omgeving, maar ook en vooral van je eigen mogelijkheden om tegenslagen te overwinnen.

Het is geen schande om te twijfelen, het is ook geen schande wanneer je denkt er zelf niet meer uit te komen. Maar het is wel een schande om het daarbij te laten, omdat je dan je opdracht aan het leven verzaakt. Praat over je twijfel, zoek hulp en laat je niet kisten!

Rob Geene
raadsman in Seedorf

Dit artikel verscheen eerder in de 'Griffioen', weekblad voor de Nederlandse militairen en hun gezinnen in Seedorf, Hohne en Langemannshof.

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon kantoor	Telefoon huis
Harderwijk	R.O. (Ronald) Battes	03410-23911, tst. 3116	030-318645
't Harde	L.J.H. (Lex) Beekers	05255-8109	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-352913	01870-82368
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	09-4942817510, tst. 2285	09-4942848629
Nunspeet	J. (Jan) den Boer	05771-1341, tst. 2492/2498	03210-18934
Rotterdam	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539911, tst. 341/381	03480-14787
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335	08308-21867
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	02230-52405	02991-3525
Utrecht	M. (Metske) Dekkinga	030-366444/45	033-803142
Steenwijk	A.B. (Andri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	05220-62273
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56820	072-641080
Seedorf	R.P. (Rob) Geene	09-48917510, tst. 2285	09-4942812470
Den Helder	J.J. (Jaap) Geuze	02230-52089	075-703705
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	05920-58499	05947-13608
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	04950-82811, tst. 702	013-425425
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	08380-81826	030-937808
Harderwijk	I.P. (Irma) Jacobs	03410-23911, tst. 3114/3215	03417-58156
Blomberg	F.G. (Frits) van der Kolk	09-4952358150 of 09-495235509259	09-4952356621
Hohne	B.J.T. (Ben) van der Linden	09-4950514709, tst. 249	09-4950514322
Schaarsbergen	J.J. (Joan) Merens	085-532774	085-629745
Utrecht	B.M. (Beernoud) Moojen	030-366444/45	035-234907
Stolzenau	J.G.J. (Jan) Nauts	09-495761704290	09-495761687
Woensdrecht	V.J.B.M. (Vincent) Peeters	01646-92911, tst. 2654	01640-47215
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-607051	020-6323785
Nijmegen	P.W.M. (Peter) Samwel	080-276911, tst. 154/196	080-563833
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	085-532774	080-229069
Breda	J.W.F. (Jan) Sulman	076-273341	076-872688
Vught	(José) Verheyen	073-881000, tst. 1564	080-239840
't Harde	G.J. (Gerrit) Vlietstra	05255-8000, tst. 8109/8108	05250-3791
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	033-952099
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	03404-14436	05210-13657
Stafradsman	F. (Frank) Spoelstra	03404-14436/20906	05709-2575
Coornherthuis (raadsman)	M.J. (Marias) van Dorp	03404-14060	035-232142
(raadvrouw)	C. (Carine) van Hinte	03404-14060	01727-13248
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	03404-14060	08370-10205
(raadvrouw)	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	03404-14060	08382-1675

DE SCHANDE VAN DE WAO

Vanaf het midden van de jaren zeventig zit Nederland in een werkgelegenheids crisis: het aantal mensen dat wil en kan werken steeg jaar op jaar sterker dan het aantal beschikbare arbeidsplaatsen. Eén van de gevolgen was dat het aantal mensen dat een beroep deed op een arbeidsongeschiktheidsuitkering in de afgelopen twintig jaar schrikbarend toenam. Tot ongeveer 1990 gedoogden de achtereenvolgende regeringen deze dramatische ontwikkeling, zij het dat oudere werknemers door zowel de overheid als werkgevers werden gestimuleerd plaats te maken voor jongere werknemers. Daarbij deed het er niet toe waar deze ouderen bleven. In een of ander sociaal plan, in een wachtgeldregeling, in de VUT of in de WAO.

In 1991 besloot de regering vrij plotseling tot een ingreep in de WAO: de hoogte en de duur van de uitkering moesten fors omlaag. Dit leidde tot felle protesten van de vakbeweging, paniek en verwarring bij de achterban van de PvdA en gemor in de gelederen van het CDA. Onlangs heeft de regering haar definitieve wetsvoorstel bekendgemaakt: degenen die nu een WAO-uitkering hebben worden daarin wat de hoogte en de duur van de uitkering betreft met rust gelaten, maar degenen die vanaf volgend jaar januari arbeidsongeschikt worden krijgen te maken met een zeer korte periode van een uitkering van 70 procent van het laatstverdiende loon, waarna men - afhankelijk van de leeftijd - kan zakken naar een uitkering van niet meer dan zo'n 40 procent van het laatstverdiende inkomen. Iemand die nu ziek en arbeidsongeschikt wordt, krijgt dus te maken met een inkomensachteruitgang van dertig tot om en nabij zestig procent en alleen al daarom zou je kunnen zeggen dat de regering een meer dan schandalige maatregel treft. Maar wanneer je kijkt waardoor de WAO zo uit de hand is gelopen, waarom er momenteel meer dan 900.000 mensen een WAO-uitkering hebben, dan zou je misschien wel kunnen zeggen dat we te maken hebben met de grootste schande uit de geschiedenis van de Nederlandse verzorgingsstaat.

■ Wat was de bedoeling?

In principe was de Nederlandse Wet op de Arbeidsongeschiktheid een van de mooiste arbeidsongeschiktheidswetten van Europa. In veel andere landen is het gebruikelijk dat er in de arbeidsongeschiktheidswetgeving wordt gekeken naar de oorzaak van de arbeidsongeschiktheid, naar de reden waarom iemand zijn of haar beroep niet meer kan uitoefenen. Vaak is het dan zo dat wanneer de oorzaak is gelegen in het werk (de bouwvakker die van de steiger valt) men recht heeft op een arbeidsongeschiktheidsuitkering, maar dat wanneer

de oorzaak buiten het beroep is gelegen (de bouwvakker die van de ski-piste plettert) men geen recht heeft op een uitkering en men een beroep moet doen op zoiets als de bijstand.

De Nederlandse Wet op de Arbeidsongeschiktheid zat heel anders in elkaar: de redenering was dat het er niet toe doet wat de oorzaak is van de arbeidsongeschiktheid, maar wat er wel toe doet is dat mensen die om wat voor reden dan ook hun vroegere beroep niet meer kunnen uitoefenen geschikt worden gemaakt voor een ander beroep en in de tussentijd recht hebben op een beschaafde uitkering. Het doel van de wet was dus niet iemand een uitkering geven en betrokkene vervolgens aan zijn of haar lot over te laten, maar het doel was iemand te helpen zo goed mogelijk een andere functie te laten uitoefenen. Welnu, op zich is dat natuurlijk het mooiste systeem, maar het probleem was dat van een beleid dat probeert mensen vervangend werk te geven vrijwel niets terecht is gekomen.

■ Redenering klopt niet

De redenering van de regering, waar het gaat om de hoogte van de arbeidsongeschiktheid, is glashelder: De Nederlandse bevolking is een van de meest gezonde van de wereld en toch heeft Nederland de meeste officiële arbeidsongeschikten van de wereld, dus heeft het probleem niet zoveel met ziekte of arbeidsongeschiktheid in medische zin te maken. Ook constateert de regering dat de Nederlandse arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in vergelijking met andere landen vrij hoog zijn en bovendien tot aan de pensioengerechtigde leeftijd vrij hoog blijven. Hieruit trekt de regering de conclusie dat de hoogte van de arbeidsongeschiktheid moet worden verklaard uit de hoogte en de duur van de uitkeringen: mensen komen als vliegers op de stroop af op de 'riante' uitkeringen en kiezen er massaal voor een werkend bestaan te verruilen voor een

leven in het luilekkerland van de arbeidsongeschiktheid.

De vraag is natuurlijk of die redenering deugt en zo nee of de voorgestelde maatregelen zullen leiden tot een hogere werkgelegenheid?

Er zijn sterke aanwijzingen dat de redenering van de regering niet klopt. Om te beginnen heeft ongeveer tachtig procent van de huidige arbeidsongeschikten een uitkering op bijstandsniveau, simpelweg omdat het met name mensen met een salaris tussen minimum en modaal zijn die in de WAO terecht komen en zeventig procent van dat salaris niet meer is dan het bijstandsniveau. Welnu, het bijstandsniveau is niet echt riant en het is dan ook de vraag of een dergelijke uitkeringshoogte een grote aantrekkingskracht heeft. Bovendien is bekend dat de ontwikkeling van de WAO sterk verband houdt met de werkgelegenheidsontwikkeling: is er in een sector sprake van een groeiende werkgelegenheid, dan is de groei van de arbeidsongeschiktheid laag, terwijl je bij een dalende werkgelegenheid vaak een sterk groeiend aantal WAO-ers ziet. En wanneer je dan ook nog weet dat verreweg de meeste WAO-ers zeer laag geschoold en van oudere leeftijd zijn, en dat werkgevers inmiddels hebben toegegeven dat ze de WAO in de jaren zeventig en tachtig hebben gebruikt om overtollig personeel op een betrekkelijk geruisloze manier kwijt te raken, dan doemt er een heel ander beeld op van de oorzaken van de massale arbeidsongeschiktheid dan de redenering van de regering.

■ Wat is er gebeurd?

De oorzaken van de massale arbeidsongeschiktheid lijken dan veel meer te moeten worden gezocht in het tekort aan arbeidsplaatsen - er waren en er zijn simpelweg lang niet voldoende arbeidsplaatsen voor al die honderdduizenden mensen met een WAO-uitkering - en in het onvermogen van de organisaties die de Wet op de Arbeidsongeschiktheid moeten uitvoeren om mensen die het arbeidsproces hebben moeten verlaten een andere passende baan aan te bieden. Deze gang van zaken is om twee redenen ronduit tragisch. De eerste reden is dat uit onderzoek is gebleken dat mensen die momenteel in de WAO zitten zich in hoge mate afgedankt voelen, vaak (zo'n negentig procent) niets liever zouden willen dan weer aan het werk gaan, en tegelijkertijd weten dat de meeste werkgevers hun links zullen laten liggen. De tweede reden is dat achtereenvolgende regeringen in de jaren zeventig en

tachtig hebben verzuimd een werkgelegenheidsbeleid te voeren. Met name de regeringen Van Agt en Lubbers hebben zonder slag of stoot veel werkgelegenheid in met name de industrie verloren laten gaan, zonder daar een daadkrachtig werkgelegenheidsbeleid tegenover te stellen. Willens en wetens hebben deze regeringen tallozen op het zijspoor van de arbeidsongeschiktheid laten plaatsen, zonder zich enige moeite te getroosten voor vervangende werkgelegenheid te zorgen en de op dat zijspoor geplaatste personen te begeleiden bij het vinden van werk.

De mensen met de zwakste posities in het arbeidsproces - oudere, laag geschoolde personen met gezondheidsproblemen - hebben in de werkgelegenheids crisis van de jaren zeventig en tachtig de hardste klappen geïncasseerd. Gezien de beleidsvoornemens van de regering - of beter het grotendeels ontbreken van beleidsvoornemens op het gebied van bevordering van werkgelegenheid en de begeleiding van uit het arbeidsproces gestoten personen - zullen ook in de toekomst de mensen met de zwakste posities in het arbeidsproces vooraan in de rij staan om eruit te vliegen en achteraan in de rij staan om opnieuw in te treden in het arbeidsproces. Als dank voor bewezen diensten zullen deze personen een soms duizelingwekkende inkomensachteruitgang moeten slikken.

■ Bijverzekeren WAO-gat

Aanvankelijk was het de bedoeling van de regering niet alleen de zogenaamde *nieuwe gevallen* een lagere en kortere

WAO-uitkering te verstrekken, maar ook de *oude gevallen* - de mensen die nu reeds een WAO-uitkering hebben - te korten. Met name de fractie van de PvdA in de Tweede Kamer had hier grote moeite mee, omdat nieuwe gevallen het WAO-gat zouden kunnen dichten door zich bij te verzekeren, terwijl de oude gevallen hiertoe niet in staat zouden zijn (een brandend huis kun je niet meer verzekeren). Uiteindelijk is het CDA met deze gedachte akkoord gegaan en worden de oude gevallen ontzien en moeten de nieuwe gevallen zich kunnen bijverzekeren.

Deze gang van zaken is om twee redenen bijzonder merkwaardig. In de eerste plaats moet je je afvragen wat nu het precieze verschil is tussen een oud en een nieuw geval: een bouwvakker valt op 1 januari 1993 van de steiger en heeft recht op 70 procent van zijn laatstverdiende loon en zijn vervanger valt op 1 februari 1993 van dezelfde krakkemikige steiger en heeft slechts recht op 50 procent van het laatstverdiende loon. Hier is natuurlijk sprake van een rechtsongelijkheid die niet goed verdedigbaar is en een bijkomend effect hiervan is dat sommige sectoren van de economie er voor werknemers niet aantrekkelijker op worden.

Maar nog merkwaardiger is eigenlijk dat de regering het toestaat dat mensen zich bijverzekeren tegen arbeidsongeschiktheid. Immers, de redenering van de regering was dat de hoogte en de duur van de uitkeringen mensen als het ware verleide om maar arbeidsongeschikt te worden. Wanneer je dan toestaat dat mensen zich bijverzekeren tot het niveau van de vroegere WAO-uitke-

ring, dan wordt de WAO niet minder aantrekkelijk en bereik je op den duur geen verlaging van het aantal personen in het leger van de arbeidsongeschiktheid. Je zou toch zeggen dat het van tweeën één is: Of je vindt dat de hoogte van de arbeidsongeschiktheid wordt bepaald door de hoogte van de uitkeringen; welnu, verbiedt dan de bijverzekering van het WAO-gat. Of je vindt dat mensen die arbeidsongeschikt worden ook in de toekomst recht hebben op een fatsoenlijke uitkering; en dat vindt men kennelijk, aangezien men het goed vindt dat mensen zich bijverzekeren. Maar laat dan de verlaging van de hoogte en de duur van de uitkeringen gewoon achterwege.

■ Collectief of individueel?

De vakbonden hebben tijdens de CAO-onderhandelingen de handschoen opgepakt: hun inzet is de WAO-wetgeving op CAO-niveau te repareren door met pensioenfondsen collectieve herverzekeringsregelingen af te spreken. De regering heeft hierop verklaard tegen een dergelijke oplossing te zijn: In de eerste plaats vindt de regering collectieve herverzekering uit den boze en in de tweede plaats roept de regering werkgevers op vooral niet mee te betalen aan de premies die moeten worden betaald voor de herverzekering.

Maar wat beoogt de regering hier nu mee, kun je je afvragen. In de eerste plaats beoogt men kennelijk dat iedere individuele werknemer maar met een particuliere verzekeringsmaatschappij in de slag moet. Dat heeft als effect dat diegenen die, al dan niet vanwege hun beroep, een grote kans hebben ziek te wor-

den, zich niet kunnen bijverzekeren. En in de tweede plaats bewerkstelligt de regering hiermee dat - omdat de oude WAO-premies voorlopig niet fors zullen dalen - dat de koopkracht van werknemers een behoorlijke knauw krijgt.

Opnieuw krijgen de mensen met de zwakste posities de hoogste rekening gepresenteerd! En verder moeten de werkenden een gevoelige financiële veer laten ten gunste van de winsten van de particuliere verzekeringsmaatschappijen.

En waartoe? Voor een lagere arbeidsongeschiktheid? Welnee, want de meesten houden ook in de toekomst een uitkering die even hoog was als vroeger, zodat, in de redenering van de regering, de WAO even aantrekkelijk blijft als vroeger. Voor meer werkgelegenheid?

Welnee, want de hoogte van een WAO-uitkering of de organisatie die de uitkering verstrekt heeft geen enkele invloed op het arbeidsvolume. Voor lagere lasten? Welnee, want tegenover lagere *collectieve* lasten op de langere termijn staan aanmerkelijk hogere *individuele* lasten.

■ Falend beleid

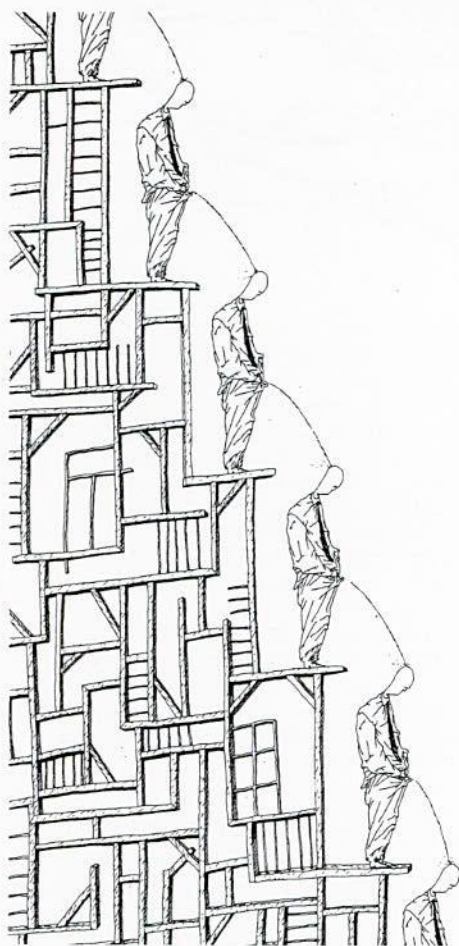
Wat zich afspeelt rond het arbeidsongeschiktheidsdrama is zonder twijfel de grootste schande uit de geschiedenis van de Nederlandse verzorgingsstaat. Ooit hebben we in Nederland - naar aanleiding van de economische crisis in de jaren dertig - gezegd dat we een verzorgingsstaat op zullen bouwen waarin we er ten eerste alles aan zullen doen dat alle personen die willen en kunnen werken

ook werk hebben en dat diegenen die buiten de boot vallen een fatsoenlijke uitkering krijgen.

Achtereenvolgende regeringen hebben echter jammerlijk gefaald op het gebied van de werkgelegenheid.

Honderdduizenden mensen zijn de afgelopen twintig jaar uit het arbeidsproces gestoten, zonder dat regeringen een effectief werkgelegenheids- en arbeidsvoorzieningsbeleid voerden. Het is vooral dit falen dat heeft geleid tot de massale arbeidsongeschiktheid van vandaag de dag en vervolgens heeft de huidige regering de moed dit falen door een dramatische verlaging van uitkeringen nog eens af te wentelen op die groepen die al het meest te lijden hadden van het falende werkgelegenheidsbeleid.

Wessel Visser

Tijdloze cartoons over 'De eeuwige muur'

Onlangs kwam er een intrigerende bundel cartoons (titel: 'Kamers'), van de in Nederland nog nauwelijks bekende tekenaar Aleksej Tsjervjakov (geboren in 1964 in Moskou), uit. Weliswaar verschenen er, de afgelopen jaren, met een zekere regelmaat prenten van deze befaamde cartoonist in de Volkskrant en Elsevier, toch moet het grote publiek hem in ons land nog ontdekken. Wellicht draagt deze bundel daar een flinke steen toe bij.

Tsjervjakov studeerde wiskunde aan het Instituut van Elektronika, waar hij nadien enige tijd werkzaam was als wetenschappelijk medewerker. Nadat hij tot de ontdekking was gekomen dat hij te weinig fantasie voor wiskunde had, begon hij zich meer en meer op het tekenen toe te leggen. Werkte nog korte tijd als decorontwerper, maar houdt zich vanaf 1990 nog uitsluitend bezig (freelance) met het tekenen van cartoons.

Aleksej Tsjervjakov noemt zichzelf nadrukkelijk geen politiek teke-

naar: 'Als je iets substantieels wilt tekenen, dan teken je geen actuele politiek'. Een goede cartoon moet tijdloos zijn, zo is zijn opvatting, en toch ergens over gaan. Wie de bundel 'Kamers' bekijkt zal ontdekken dat zijn prenten inderdaad tijdloos zijn en diepgang hebben (soms zó veel dat ze moeilijk te doorgronden zijn). De tekeningen gaan veelal over 'de eeuwige muur', een menselijke verhouding, een systeem, de levensvraag. Misschien heeft de tekenaar deze filosofie achter zijn werk wel het meest gaaf tot uitdrukking gebracht in de prent waar mensen met hun leeggelopen zandlopers zich bij een ambtenaar aan een loket melden. Deze autoriteit verricht de meest eenvoudige handeling die men zich maar kan bedenken: hij draait de zandloper om en... deelt tijd uit.

Voor echte cartoonliefhebbers is 'Kamers' een gouden boekje. Aleksej Tsjervjakov: Kamers, Van Gennep Amsterdam, 1993. 64 blz. f 19,50. (WH)

IN HET
VIZIER

MILITAIREN DENKEN NA

De Tweede Kamer heeft nog eens nadrukkelijk gesproken. Nederland moet zich gaan voorbereiden op deelname aan grootschalig militair ingrijpen op de grond in voormalig Joegoslavië.

De Kamer meent dat niet meer volstaan kan worden met het leuren met F16's, die toch niet welkom of bruikbaar blijken te zijn. Zowel de Partij van de Arbeid als het CDA vinden dat Nederland bij eventueel militair ingrijpen met grondtroepen aan die operatie moet deelnemen.

Letterlijk zei Jaap de Hoop Scheffer van het CDA, die overigens verwachtte dat er niet op korte termijn sprake van actie op de grond zal zijn, dat: "de Nederlandse regering zich moet voorbereiden op deelname op een later tijdstip, dat verder gaat dan de transporteenheden die nu in humanitair verband actief zijn. Er moet rekening worden gehouden met werkelijke gevechten."

Dat standpunt gedeeld door een Kamermeerderheid is uiteraard wel te begrijpen. De ellende van de mensen in Bosnië, de deportaties, verkrachtingen, honger en moorden leiden tot steeds sterker roep, ook in de Nederlands publieke opinie, om nu eindelijk eens iets te ondernemen. En wat gedaan gaat worden is, als er een door de partijen geaccepteerde vredesregeling komt, dat er dan troepen worden gestuurd. Men rekt op minimaal 50.000 man om aldaar desnoods het eenmaal gesloten akkoord af te dwingen. Het gaat dan voor de goede orde overigens niet om 50.000 man minimaal, maar om 150.000 man, want je moet 50.000 in reserve houden voor onmiddellijke aflossing en 50.000 man in voorbereiding hebben. Daarbij dient bedacht dat het wel eens niet een klus van een paar maanden kan zijn, maar een van zeer vele jaren.

Dat voornemen van de Kamer spoort overigens niet helemaal met de recente resultaten van een onderzoek dat de Algemene Federatie Militair Personeel heeft ingesteld. Het blijkt dat maar liefst 55% van de beroepsmilitairen zich niet in de VN-taken kan vinden en dat 30% daar ook niet aan mee wil werken. Als reden geeft 15% het gevaar voor het ei-

HET VOORMALIG JOEGOSLAVIË

gen leven op en 35% geeft als eerste reden het feit dat men een half jaar van huis en haard, vrouw en kind verwijderd wordt.

Bij de krijgsmacht is dus op zijn zachtst gezegd niet veel enthousiasme voor een taak die de Kamermeerderheid zo nadrukkelijk wel ziet zitten. Moeten we nu concluderen dat die beroeps die niet mee willen doen slechte soldaten zijn en zij die zeggen wel elders te willen vechten uit het goede hout gesneden zijn? Dat is maar de vraag. In elk geval geven de huidige beroeps er blijk van over de consequenties van de gemaakte en te maken politieke keuzen na te denken. Iets dat van onze politici niet gezegd kan worden.

Men was indertijd kritiekloos akkoord

met de nieuwe taak van "crisisbeheersing" zoals dat zo mooi heet. Maar straks zal men er achter komen dat het in bepaalde gevallen niet om crisisbeheersing gaat, maar gewoon om oorlogvoeren. Het is gemakkelijk te zeggen we sturen onze jongens wel; noch de heer De Hoop Scheffer noch de heer Van Traa zullen voorop lopen als het echt om vechten aankomt. Zij hebben er immers niet voor getekend om eventueel ergens in Joegoslavië dood geschoten te worden en onze beroeps en vrijwillige militairen wel, zo denken althans heel veel met het lot der Joegoslaven zo zeer begaane Nederlanders.

En terecht, of toch niet?

Leon Wecke

ENERGIEKE START VAN PRESIDENT BILL CLINTON

Nu Bill Clinton als president van de Verenigde Staten aan het werk is gegaan, kijkt iedereen als door een loep naar zijn daden en plannen. Vooralsnog ziet het er naar uit, dat de Amerikanen vooral in hun portemonnee zullen gaan voelen dat ze een nieuwe president hebben, van een politieke kleur die sinds 1980 niet meer in het Witte Huis is gezien. Hogere lasten, dat is waar Clinton zijn landgenoten in zijn State of the Union, het Amerikaanse equivalent van de troonrede, heeft beloofd. Lang geleden, dat de Amerikanen zoiets hadden gehoord.

Terwijl tijdens de verkiezingscampagne vorig jaar Clintons tegenstander Bush bleef volhouden dat belastingverhogingen niet nodig waren en ook Clinton er niet al te openlijk over sprak uit vrees stemmen te verliezen, is het hoge woord er nu uit. En wat is er gebeurd? De Amerikanen hebben, blijkens opiniepeilingen, ruim begrip voor het standpunt van hun president.

En geen wonder, zou je bijna zeggen. De Amerikaanse economie verkeert al tijdenlang in een crisis.

■ Armoedegrens

Het aantal Amerikanen dat beneden de armoedegrens moet leven ligt rond de vierendertig miljoen, op een bevolking van tweehonderdvijftig miljoen. Het inkomen van een gezin van drie personen onder de armoedegrens ligt op ongeveer tienduizend dollar, terwijl het modale inkomen in de VS in de buurt van de vijftigduizend dollar komt: die tienduizend dollar is echt geen vetpot. Ook anderszins gaat het de armste Amerikanen niet goed. Door het ontbreken van een goed ziektekostenverzekeringstelsel lopen dertig miljoen Amerikanen onverzekerd rond, die mensen kunnen zich geen val van de keukentrap of sportblessure veroorloven. Wat dit betekent wordt duidelijk, wanneer we zouden bedenken dat er van de vijftien miljoen Nederlanders 1,8 miljoen niet verzekerd zouden zijn.

In de verkiezingsperiode had Clinton op zijn kantoor een tekst aan de muur hangen: 'Het zit in de economie, sufferd', luidde die. Duidelijk is geworden, dat Clinton die woorden nog steeds ter harte neemt. Zijn voorstellen tot lastenverhogingen voor de wat beter verdienende Amerikanen duiden er op, dat hij de economie weer wat op gang wil brengen.

■ Investeren

Er liggen voorstellen om de Amerikaanse industrie, die haar technische voorsprong op Europa en Azië (Japan) jaren en jaren kwijt was, weer tot ontwikkeling te brengen. Daarbij kan het

teruglopen van de defensie-industrie helpen. In deze tak is altijd veel kennis en kunde geïnvesteerd, ten koste van andere technologieën. Clinton stelt nu voor, om vijfendertig miljard dollar staatssteun in de ontwikkeling van de industrie te steken, ook voor de VS een enorm bedrag. Het zal nodig zijn, want de werkloosheid bedraagt zeven procent van de beroepsbevolking (die honderddertien miljoen mensen telt). Dat die werkloosheid niet zo maar zal verdwijnen, ligt voor de hand: de bezuinigingen op Defensie, de massaontslagen bij vliegtuig- en computerfabrikanten, de achteruitgang van de auto- en staalindustrie, allemaal laten ze zich niet in een handomdraai ten voordele veranderen. Maar Clinton heeft zich voorgenomen, er iets aan te doen. En hij heeft in de toespraak die hij, voor de presentatie van de officiële State of the Union, via de tv tot de Amerikanen hield, zijn burgers voorgedragen dat ze er iets voor over moeten hebben, omdat het anders niet goed zal gaan met hun land. En ook niet met veel andere landen, want de VS, hoe somber de berichten ook mogen lijken, blijven natuurlijk het meest invloedrijke land ter wereld.

Vandaar ook dat de plannen van Clinton ook voor ons van belang zijn. Ziet hij bij voorbeeld kans, om het Amerikaanse begrotingstekort dat onder Reagan en Bush is gestegen tot driehonderdzeventwintig miljard dollar, terug te brengen, dan hoeven de VS ook minder geld te lenen in het buitenland. En dat betekent, dat daar weer geld beschikbaar komt voor investeringen.

■ Offers gevraagd

Aan de voorgestelde lastenverhogingen van Clinton zit een opvallend aspect: de energieheffing die hij wil gaan opleggen. De Amerikanen zijn de grootste energiegebruikers ter wereld, elke Amerikaan gebruikt per jaar het equivalent van 7,7 ton olie per jaar (Nederlanders: 5,2 ton, Italianen: 2,6 ton). Dit hoge gebruik wordt in de hand gewerkt door de lage prijzen, en daar wil Clinton nu een eind aan maken. Deels steunt hij bij dit beleid op de gedachten van vice-president Al

Gore, die duidelijke opvattingen heeft over een actiever milieubeleid. Deze beleidsomslag zal niet gemakkelijk zijn. Goedkope benzine en airconditioning zijn voor Amerikanen net zo vanzelfsprekend als het bezitten van een wapen, en wie daar aankomt kan op weerstand rekenen.

Niettemin durft Clinton het aan de Amerikanen om offers te vragen. En hij doet dat niet vanuit zijn stoel in zijn werkkamer, het Oval Office, nee, hij trekt het land in en legt uit wat hij wil, en waarom. Dat doet het goed bij de Amerikanen. Want hoewel Reagan en Bush het ego van hun landgenoten trachtten op te vijzelen met een krachtadig optreden in het buitenland (de Golfoorlog bij voorbeeld), ontweken ze in feite de confrontatie met hun bevolking. Vooralsnog doet Clinton dat niet, sterker, hij spreekt met de bevolking, teneinde op die manier zijn plannen met minder moeite door het Huis van Afgevaardigden en de Senaat te krijgen. Dat zal nodig zijn, want hoewel de Democratische Partij van Clinton in de volksvertegenwoordiging een meerderheid heeft, betekent dat niet, dat het uitvoeren van plannen een makkie is.

In de VS zijn de volksvertegenwoordigers in de praktijk trouwer aan hun kiezers dan aan hun politieke voorman. Iets als een regeerakkoord kent de Amerikaanse politiek niet, elke ingrijpende beslissing moet steeds weer bevochten worden, waarbij de weerstand komt van de politici uit de districten die bijvoorbeeld door bezuinigingen worden getroffen, en dan maakt het veelal niet uit of die politici nu Democraat of Republikein zijn. Door zich direct tot de

President Bill Clinton (zittend) heeft zojuist zijn economische plannen bekend gemaakt (geheel links vice-president Al Gore).

bevolking te wenden, probeert Clinton voor politici die eventueel bezwaren tegen zijn plannen zouden hebben, een duwtje in de rug tot stand te brengen.

■ Benoemingen

De entree van Bill Clinton als president werd begeleid door een reeks van incidenten en incidentjes tijdens de benoemingsprocedures van een aantal ministers. Achteraf kunnen die misschien worden beschouwd als een soort spel in de stilte voor het presenteren van Clintons plannen in de State of the Union. En bovendien zijn er ook benoemingen geweest, die minstens zoveel aandacht verdienen als de vraag, of een aspirant-minister nu wel of geen sociale lasten betaalde voor haar kindermisje. De benoeming van Warren Christopher tot minister van Buitenlandse Zaken is er een van. Een gedegen, oudere politicus, die in zijn eentje het symbool is van Clintons opzet: vakmensen genieten de voorkeur boven vrienden. Dat geldt ook voor zijn benoeming van Alan Greenspan tot voorzitter van de Centrale Bank. Greenspan (die trouwens klarinet speelt) is geen hemelbestormer, maar een gerenommeerd econoom, die in feite los staat van partijpolitieke bindingen. Een beste keus. Hoezeer Clinton van plan is, de Amerikanen achter zijn plannen te krijgen blijkt ook uit het feit, dat hij contact is blijven houden met zijn concurrent in de verkiezingsstrijd, Ross Perot. Perot was, in al zijn onbeholpenheid tijdens zijn campagne, toch degene die de nood-

zaak van belastingenverhogingen duidelijk aan de orde heeft gesteld en daarmee de steun wist te verwerven van een niet gering deel van de kiezers.

■ Supertanker

Wat het bewind van Clinton gaat inhouden voor de internationale politiek is nog niet heel duidelijk. Veranderingen op dat vlak zetten zich niet zo snel door, in die zin is de internationale politiek te vergelijken met een supertanker, het verleggen van de koers gaat langzaam en kost moeite. Wel staat vast, dat de Amerikanen zich minder met West-Europa en de NAVO zullen bezighouden.

De troepenmacht in Europa wordt ingekrompen, zowel omdat de politieke toestand dat toelaat als uit bezuinigingsoverwegingen, maar daar staat tegenover dat er diverse plekken op de wereld zijn waar de VS nog steeds een belangrijke leidersrol kunnen en moeten vervullen. Bijna heel Afrika verkeert in een desolate toestand, in het Midden-Oosten blijven enorme problemen bestaan, en de toestand in het voormalige Joegoslavië is in feite al lang geen binnenlands conflict meer, maar een kwestie waar zowel Rusland als Griekenland en Turkije bij betrokken zijn, waardoor de conflicten daar het risico in zich dragen internationale gevolgen te krijgen. Waar bijvoorbeeld de EG geen kans ziet om ten aanzien van de toestand op de Balkan een daadkrachtig beleid te voeren, kan de rol van de VS van buitengewoon belang zijn. Maar het wachten is

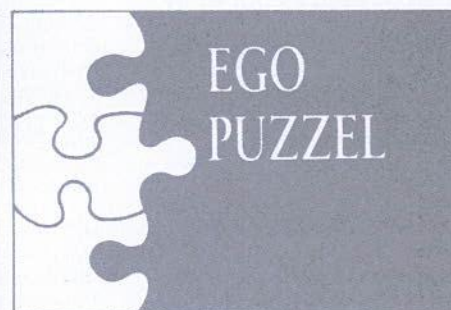
nog op duidelijke signalen van de kant van Clinton over de manier, waarop hij de VS wil laten meespelen op het wereldtoneel.

Zijn eerste aandacht, dat is duidelijk, gaat uit naar de toestand binnen zijn eigen land, en hij weet dat, willen er veranderingen tot stand komen, snel optreden van belang is.

De geschiedenis leert, dat Amerikaanse presidenten het meest bereiken in het begin van hun zittingsperiode, als de kracht die de verkiezingswinst geeft, nog van ze afstraalt. De eerste honderd dagen van een zittingsperiode hebben wat dat betreft een magische klank.

Clinton is op een energieke manier van start gegaan, en als hij binnen de VS alvast maar een deel bereikt van wat hij wil, is dat veel gewonnen. Ziet hij kans om de Amerikaanse economie weer op toeren te brengen, dan zal dat ook andere landen geen windeieren leggen. Reden om de gang van zaken in en rond het Witte Huis goed in de gaten te houden.

Jan Stoof

Visitekaartjes

De oplossing van de vier vergelijkingen in het maartnummer diende er als volgt uit te zien:

residu = overblijfsel
terrine = soepkom
uniform = gelijkvormig
tribunaal = rechtbank

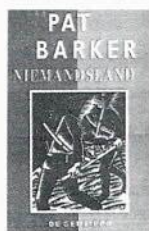
Hierbij een viertal visitekaartjes, waarbij het beroep van deze mensen kan worden gevraagd door alle letters van naam en woonplaats in een andere volgorde te zetten.

T.Ide Mos	Q. Munin Ane
M. Ui Horst	E.M. Tweker Baarle

Trauma's

De vijfde roman, 'Niemand-land', van de Britse schrijfster Pat Barker is een geweldige roman en behoort door iedereen, die zich met het geweldsvraagstuk bezig houdt, gelezen te worden. Het is een historische roman met als hoofdpersoon de Britse officier/dichter Siegfried Sassoon en als decor de Eerste Wereldoorlog. In april 1917 raakt Sassoon aan het Westelijk front gewond en wordt voor herstel naar Engeland overgebracht. Enkele maanden later baart hij in Engeland groot opzien met een Open Brief waarin hij kenbaar maakt te weigeren zich verder medeplichtig te maken aan de voortzetting van een zinloze slachting. De brief, welke ondersteund wordt door o.a. Bertrand Russell, wordt uitgebreid besproken in het Lagerhuis en brengt Sassoon in grote moeilijkheden. Door toedoen van zijn vriend (en dichter) Robert Graves wordt Sassoon niet voor de krijgsraad gesleept maar, onder het mom van 'shell shock', naar een revalidatiecentrum in

Schotland overgebracht. Daar wordt hij behandeld door de bekende neuroloog dr. Rivers. De vele sessies van Sassoon en Rivers vormen het hoofdstanddeel van deze roman. Langzaam maar zeker ziet Rivers in dat, de voor zijn betoonde moed gedekoreerde, Sassoon psychisch gezond is. Sterker nog, Rivers begint te twijfelen aan de zin van zijn werk: het oplappen van door oorlogstrauma's getroffen militairen om deze vervolgens weer terug te sturen naar het slagveld. Na zijn 'genezen verklaring' en ondanks zijn Open Brief keert Sassoon weer terug naar de doordraaiende knekelmolens. Volgens Rivers gaat achter deze terugkeer 'een oprecht, intens doodsverlangen schuil', voor Sassoon komt het eenvoudigweg neer op solidariteit met de mannen van zijn peloton. Indrukwekkend! Pat Barker: Niemandland. De Geus, Breda 1993. 303 blz. f 37,90. (WH)

Misdaad

Men kan moeilijk staande houden dat rond 1930 de misdaad nog pas in de kinderschoenen stond, tamelijk overzichtelijk was deze echter nog wel. Op sommige lieden oefende de bestrijding ervan een romantisch soort aantrekkingskracht uit. In Nederland bood destijds de Centrale Postschool voor Plattelanders, voor de afgelegen wonende speurders in de dop, uitkomst. In 1930 bracht deze Centrale namelijk het boek

'Eerste optreden op de plaats eens misdrijs' uit (waarvan eind 1992 een facsimile-uitgave verscheen). Wie dit boekje, in die tijd, aandachtig bestudeerde verwierf zich uitzicht op een politiediploma. Het is de periode dat de brandkastkraker nog met valse sleutels werkt, de fietsendief wordt gepakt en openbare dronkenschap nog tot opsluiting leidt. Niet alle, maar wel veel, tips uit dit (door een Amsterdamse politie-inspecteur geschreven) boekje komen nu lachwekkend over. In het hoofdstukje over voetsporen: 'Zijn de sporen ongelijk van afstand, dan zijn deze achtergelaten door een kreupele of door iemand met een stijf been.' Bij het aantreffen van een levenloos lichaam dient het 'ogenblik waarop het slachtoffer de geest heeft gegeven' te worden vastgesteld. Diverse stille getuigen zijn aanwezig zoals 'ongelezen dagbladen en ongeopende poststukken (let op hetgeen de poststempel vermeldt)' en 'een nog brandende kachel of een theepot, welke nog warm is'. Uit een op de plaats des onheils aangeetroffen zakmes kan bijna een vader-profiel worden opgesteld: 'Uit het stof in een zakmes kan men dikwijls concluderen of diegene, die het bij zich heeft gedragen, sigarenmaker, smid, schilder, timmerman, enz. is.' Een kostelijk boekje. W.H. Schreuder: Eerste optreden op de plaats eens misdrijs. De Harmonie, Amsterdam 1992. 82 blz. geïll. f 14,90. (WH)

Balkan

Van de vele boeken die er momenteel over de Balkan verspreiden moet in ieder geval 'Balkan-Expres' van de Kroatische schrijfster/journaliste Slavenka Drakulic worden genoemd. Het boek bevat negentien korte, persoonlijke beschouwingen en impressies en bestrijkt de periode van april 1991 (enkele maanden voor het uitbreken van de oorlog) tot juni 1992. 'Balkan-Expres' is geen oorlogs-

kroniek in de enge betekenis van het woord, maar bevat de oorlogservaringen van de schrijfster. Anders geformuleerd, niet de buitenkant van de oorlog is het thema van haar boek, maar de 'andere kant van de oorlog', de binnenkant, 'de manier waarop wij er langzaam van binnen door worden aangetast'. Drakulic laat de lezer voelen hoe een oorlog je leven binnendringt op politiek, intellectueel en emotioneel nivo en hoe daardoor je kijkt op leven en hoe verandert. De oorlog is voortdurend in alles en iedereen aanwezig: op de tv, op straat, in je vrienden en in je hoofd. En dwingt je tot keuzes doen. Kiezen volgens het zwart/wit schema dat (iedere) oorlog begeleidt. In dit geval tegen de Servische agressor en voor het nieuwe Kroatië. 'Balkan-Expres' is een verhelderend boek in het bijzonder voor diegenen die denken dat de oorlog in ex-Joegoslavië eenvoudigweg het gevolg is van Servische agressie in plaats van een uitbarsting van jarenlang opgekropte en opgeklopte etnische haatgevoelens. Drakulic stelt impliciet vragen aan de orde die niet alleen voor haar landgenoten, maar voor iedereen pijnlijk zijn en dat is nu juist de grote verdienste van dit indringende boek. Slavenka Drakulic: Balkan-Expres. De Prom, Baarn 1993. 160 blz. f 27,50. (WH)

Historisch document

Het debuut 'Huurhuis in Berlijn' van Irina Liebmann verdient gelezen te worden, laat ik daarmee beginnen. Het huurhuis waar het hier om gaat is een gebouw met vijf verdiepingen, appartementen aan vier zijden en werkplaatsen en winkels op de begane grond. Het is één van vele, identieke, gebouwen zoals die aan het eind van de vorige eeuw in de Berlijnse wijk Prenzlauer Berg uit de grond werden gestampt. Liebmann heeft dit huurhuis, beter gezegd haar bewoners, tot

onderwerp gekozen voor haar boek. Ze spreekt met deze bewoners over het huis, hun werk en hun leven. Slechts één echtpaar

wilde niet meedoen, alle anderen waren bereid met haar te praten. Sterker nog, het leek wel 'alsof ze al lang gewacht hadden op iemand die hen zou komen interviewen'. Ze ontmoet, in velerlei opzicht, een verscheidenheid aan mensen. Mensen die al heel lang in het huis wonen, anderen die er net ingetrokken zijn, ouderen en jongeren, de meest uiteenlopende beroepen, maar vooral heel verschillende persoonlijkheden. Het resultaat van deze, zo op het oog zo eenvoudige, formule is een historisch document, opgebouwd uit een groot aantal heel gewone, wellicht juist daardoor, fascinerende vertellingen, die tezamen het totale mens-zijn beslaan. Dat het boek geschreven is in 1982 doet aan het belang van 'Huurhuis in Berlijn' niets af, omdat het... over mensen gaat.

Irina Liebmann: Huurhuis in Berlijn. In de Knipscheer, Amsterdam 1993. 207 blz. f 34,50. (WH)

Verraad?

De korte roman 'De bekentenis', van de Brabantse schrijver Jan Cartens, speelt zich af in Frankrijk tijdens de Tweede Wereldoorlog. Bij het wegwerken van een koffer met distributiebonnen worden twee leden van de Franse ondergrondse (de maquis), de plattelander Gustave en de Parijse student Claude, gearresteerd. Gustave wordt door de Grüne Polizei als eerste aan een verhoor onderworpen en zwaar mishandeld. De in het vertrek ernaast op zijn beurt wachtende Claude wordt evenwel ongemoeid gelaten. Nadat de Duitsers zijn vertrokken tracht Claude zijn ernstig toegetakelde compagnon Gustave naar een veilige plek te slepen en vervolgens hulp te gaan zoeken. Het feit dat de één te grazen wordt genomen en de ander er ongedeerd vanaf komt wekt bevreemding bij de andere leden van de verzetsgroep. Wanneer dan ook nog de groep voor een belangrijk deel wordt opgerold, wordt er aan verraad - door Claude - gedacht. Als ook nog het enige vrouwelijke lid van de groep, Hélène (op wie Claude smoorverliefd is), bij hem een briefje bezorgt met daarop slechts één woord ('lafaard'), slaan de stoppen door. Met nog slechts het achterhalen van de waarheid voor ogen (en het terugwinnen van het vertrouwen van Hélène) tracht Claude zijn onschuld te bewijzen. Boeiend vanaf de eerste pagina. Jan Cartens: De bekentenis. BZZTôH, Den Haag 1993. 110 blz. f 24,50. (WH)

Besnijdenis

'Zelfs Cleopatra was besneden, zegt hij. Nefertiti ook. (...) Mijn moeder zei altijd dat verminking van de genitaliën, dat al dateert van voor de grote godsdiensten ontstonden, net zoiets was als het afbinden van voeten.'

Aan het woord is Pierre, in gesprek met Tashi, hoofdpersoon in het nieuwste boek van Alice Walker **'Het geheim van de vreugde'** (vertaald door Irma van Dam). We kwamen Tashi al even tegen in Walkers beroemdste en verfilmde roman 'De kleur paars', als ook in 'De tempel van mijn gezet'. Pierre leest Tashi voor uit een Franse antropologische studie over de diepere betekenis van het besnijdenisritueel bij mannen en vrouwen. De lichamelijke en geestelijke gevolgen van deze gruwelijke verminking van het vrouwenlichaam vormen het hoofdthema van de roman.

Die schokkende inhoud is echter tegelijk zo compositorisch knap verwerkt, dat het boek zich niet alleen als een literair hoogstandje laat 'genieten', maar ook een oproep is om tegen deze afgrijsselijke praktijken in verzet te komen.

Tashi's verhaal wordt zeer afwisselend verteld vanuit de verschillende gezichtspunten van zowel Tashi zelf - vroeger bij de Olinkastam in Afrika en later, als Evelynne, onder psychiatrische behandeling in Amerika, waar ze getrouwd is met Adam Johnson - als van Adam, zijn zuster Olivia en zijn Franse minnares Lisette. (Pierre is de zoon van Adam en Lisette en ook Tashi en Adam hebben een zoon, Benny.) Bovendien zijn het allemaal korte terugblikken, want Tashi wacht in de gevangenis op haar executie, beschuldigd van de moord op M'Lissa, de oude Olinka-'heks' die haar heeft besneden en ook haar jongere zusje dat is doodgebloed. Weer een bijzonder indrukwekkende roman van deze strijd bare schrijfster.

Alice Walker: Het geheim van de vreugde. In de Knipscheer, Amsterdam, 1992, 285 blz. f 34,50. (FS)

Boeiende biografie

'Dit voorbeeldige, stralende paar, beantwoordde van meet af aan alle dromen. Aan de droom van de liefde, van de jeugd, van de schoonheid, van de roem, en alles onder de uitgestrekte blauwe hemel van de Provence, met overal duiven. Deze grote liefde

zou een mythe worden voor een hele generatie.'

Het paar waarvan hier sprake is, is Simone Signoret en Yves Montand.

Toen de journaliste Catherine David de filmactrice in maart '85, een half jaar voor haar dood, voor het eerst ontmoette, raakte ze zo onder de indruk van de 'grande dame', dat het idee van een biografie weldra werd geboren. Het boek verscheen in 1990 en de vertaling (van Peggy van der Leeuw) kwam eind '92 uit bij De Prom onder de titel

'Simone Signoret of delen in herinnering' (met 22 foto's). Het is een waarachtig en niet onkritisch portret van een der grootste actrices van deze eeuw, alsook van een hartstochtelijke vrouw en een imponerende persoonlijkheid, met een enorme sociale en politieke betrokkenheid, die overigens in haar egocentrisme niet makkelijk was voor zichzelf en haar omgeving. Niet voor niets liet haar dochter Catherine Allégret zich eens ontvallen dat de Montands dagelijks Albee's toneelstuk 'Who's afraid of Virginia Woolf?' naspeelden.

In Davids boek komt veel aan de orde. Uiteraard Signorets filmrollen: van de cafe-'hoer' Marie in de aanvankelijk verguisde klassieker *Casque d'Or* (1951) en de onvergetelijke, vrijgevochten en kwetsbare, Alice Aisgill in *Room at the Top* (in 1960 goed voor een Oscar voor de beste actrice) tot haar formidabele Madame Rosa in *La Vie devant soi* (1977), om slechts enkele te noemen. De jeugd van Simone, van de geboorte in Wiesbaden in 1921 als dochter van Georgette en André Kaminker (een joodse officier) tot haar jonge jaren in Parijs tijdens WO II. En natuur-

lijk '.... de grote, levengevend gebeurtenis (die) plaatsvond op 19 augustus 1949, op het terras van La Colombe d'Or, in Saint-Paul-de-Vence, op het moment dat ze Yves Montand ontmoette...'. Maar ook de deuk die hun relatie opliep, toen Montand een kortstondige verhouding aanging met Marilyn Monroe. De omstreken reizen van het echtpaar naar Oostbloklanden, hun communisme en strijd voor de mensenrechten en niet het minst Signoret's overstap naar (bijna blind geworden) schrijfster van indrukwekkende boeken als *Nostalgie is ook niet meer wat het was* en *Adieu volodia*.

Een mooie biografie over een uiterst fascinerende vrouw!
Catherine David: Simone Signoret. De Prom, Baarn 1992. 278 blz. geïll. f 34,50. (FS)

Risico's van het denken

In oktober '92 verscheen **'De risico's van het denken'**, ondertitel *Het treffen tussen Indiaanse spiritualiteit en techniek*. Het is het resultaat van een samenwerkingsproject van een groepje mensen, verenigd in de stichting ReRun Produkties, dat eerder al twee indrukwekkende films uitbracht, te weten *Het is de aarde die huult* (1986) en *Het doodde de wolven* (1992). De films beelden de confrontatie uit tussen de spirituele levenswijze van inheemse volken (Indianen en Aboriginals) en de Westerse technische cultuur. Mede gestimuleerd door de publieksdiscussies na vertoning zochten de makers een manier om dit thema diepgaander aan de orde te stellen. Een formidabele onderneming, waarin de groep echter wonderwel is geslaagd. De schrijver en samensteller van het boek, Jaap Breeveld (een pseudoniem), overleed kort voor de voltooiing. Breeveld's startpunt lag bij een tweetal ingrijpende persoonlijke ervaringen: hij was in mei 1980 aanwezig bij een congres over 'technologie in het jaar 2000' in Baltimore en nam in september 1981 deel aan de blokkade van de kerncentrale in Dodewaard. Bij die laatste leerde hij Bill

Wahpepah kennen, een van de leiders van de American Indian Movement. Verdere inspiratiebronnen vormden o.a. de radicale visies van de Amerikaanse antropoloog/bioloog Gregory Bateson en de Franse socioloog/filosof Jacques Ellul. Met rode oren las ik de hoofdstukken over deze geleerden, hun ideeën en hun levensloop. Een voorbeeld slechts: Bateson was getrouwd met de wereldberoemde antropologe Margaret Mead, werkte jaren als geheim agent, ontsnapte in de Stille Oceaan aan een Japans bombardement, was pionier van de cybernetica, hulpverlener van alcoholverslaafden, ongewilde goeroe van de Californische New Age-beweging, enz. Hij overleed in 1980 in een Zen boeddhistisch centrum en werd 'een van de meest belangrijke en minst begrepen denkers van deze eeuw' genoemd. Even fascinerend is het lezen over de 19e eeuwse bisschop Jean Lamy in Santa Fe, bevriend met de le-

gendarische indianenjager Kit Carson. Of over Peter Hagelstein, de geniale grondlegger van het röntgen-laserwapen (Star Wars!). Over de Indiaanse schrijfster Leslie Silko (haar schitterende roman *Ceremonie* verscheen in 1980 bij In de Knipscheer) en de atoomfysicus J. Robert Oppenheimer, leider van het Manhattan-project in Los Alamos, midden in Indianenland. Of over de Britse auteur D.H. Lawrence (van o.a. *Lady Chatterley's Lover*), die in de jaren twintig de Westerse 'beschaving' de rug toekeerde en zich als boer tussen de Indianen in New Mexico vestigde. Door Breeveld's knappe, afwisselende compositie van al deze boeiende persoonlijkheden en hun ideeën en door zijn meeslepende verteltrant wordt de lezer uitzicht geboden op die botsing van culturen waarvan de ondertitel spreekt. Wel komt daarbij de kritiek op het Westerse Cartesiaanse denken meer uit de verf (maar dat is ook desastreus voor ons voortbestaan) dan de diepere achtergronden van de Indiaanse spiritualiteit. Een prachtige prestatie deze uitgave, waaraan de fijnzinnige tekeningen van Jan van Boeckel extra bijdragen.
Jaap Breeveld: De risico's van het denken. ReRun Produkties/Jan van Arkel, Utrecht 1992. 352 blz. geïll. f 39,-. (FS)

Wim Heij
Frank Spoelstra

